Ազգ
Azg armenian daily
7 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1999 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 176 (1922)

«Շամիլ Բասաեւը ՊԱԿ-ի իրազեկիչ չի եղել, բայց փող ստացել է Բորիս Բերեզովսկուց»

ՄՈՍԿՎԱ, 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: «Շամիլ Բասաեւը ՊԱԿ-ի իրազեկիչ չի եղել, բայց փող ստացել է Բորիս Բերեզովսկուց», Մոսկվայում մամլո ասուլիսում հայտարարել է ՌԴ նախկին վարչապետ Սերգեյ Ստեպաշինը: Դրա հետ մեկտեղ, «որպես հակահետախուզության դաշնային ծառայության նախկին ղեկավար» Ստեպաշինը խոստովանել է, որ հատուկ ծառայությունները «խաղացել» են Բասաեւի հետ վրաց-աբխազական հակամարտության ժամանակ: Բասաեւի ստորաբաժանումները այն ժամանակ մարզվել են Աբխազիայի կողմից, իսկ անձամբ ինքը Աբխազիայի պաշտպանության նախարարից շքանշան է ստացել նրա համար, որ «անձամբ գնդակահարել է 28 մարդու»: Շամիլ Բասաեւը այն ժամանակ ճանաչվել է Աբխազիայի ազգային հերոս, հիշեցրել է Ստեպաշինը: Անդրադառնալով ԶԼՄ-ներում տարածված այն տեղեկատվությունը, որ Բորիս Բերեզովսկին «Բասաեւին փող է հանձնել իբր կոմպյուտերներ գնելու համար», Ստեպաշինը լրագրողներին հավաստիացրել է, որ «Բասաեւը եւ կոմպյուտերները անհամատեղելի բան են, անհեթեթություն է»: «Այժմ այդ «կոմպյուտերները» կրակում են մեր դեմ», տխուր հեգնանքով ավելացրել է նա:

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Ռազմական դրություն Չեչնիայում եւ սրբազան պատերազմի կոչ

ԳՐՈԶՆԻ, 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Այսօրվանից Չեչնիայում ռազմական դրության ռեժիմ է հաստատված: Գրոզնիում պաշտպանության պետական հանձնաժողով է ձեւավորվել: Պաշտոնական Գրոզնու վկայությամբ, ռազմական դրությունը մտցվել է Չեչենական Հանրապետության նկատմամբ Ռուսաստանի Դաշնության ագրեսիայի պատճառով:

Միաժամանակ Ասլան Մասխադովը Չեչնիայի կրոնական բոլոր գործիչներին առաջարկել է Ռուսաստանին սրբազան պատերազմ՝ ղազավաթ հայտարարել: Այս հայտարարությամբ է այսօր հանդես եկել «Էխո Մոսկվի» ռադիոկայանի ուղիղ եթերում Ռուսաստանում Չեչնիայի նախագահի լիազոր ներկայացուցիչ Մայրբեկ Վաչագաեւը: Նա նշել է, որ այսօրվանից Չեչնիան ընդունում է Ռուսաստանի առաջարկած պատերազմը եւ այսուհետ ոչ թե պարզապես պատասխանելու է ռուսական բանակի գործողություններին, այլեւ կոնկրետ հարվածներ է հասցնելու:

Ինչպես «Ինտերֆաքս» գործակալությանն է հաղորդել Մասխադովի շրջապատում գտնվող աղբյուրը, երեկ գիշեր դաշնային ուժերը Չեչնիայի դեմ Ուռուսմարտանի շրջանում կիրառել են «երկիր-երկիր» տեսակի մարտավարական երկու հրթիռ: Հրթիռներից մեկը չի պայթել: Նույն աղբյուրը պնդել է նաեւ, որ հոկտեմբերի 4-ին Շելկովսկի շրջանում խփվել է ռուսական Մի-8 ուղղաթիռ, որը դեսանտայիններ էր տեղափոխում: Ուղղաթիռը, ըստ աղբյուրի, գնդակոծվել է խոշոր տրամաչափի գնդացրով, ընկել է կողի վրա եւ պայթել: Ռուսաստանյան պաշտոնական աղբյուրները հերքում են հրթիռակոծման եւ խփված ուղղաթիռի մասին այս տեղեկությունները:

ԵԿԵՂԵՑԻ

Գարեգին արք. Ներսիսյանը 6 արքեպիսկոպոսների հայտարարության առթիվ. «Դա սեփական մտահոգության արտահայտման լավագույն ձեւը չէ»

Արարատյան թեմի առաջնորդական փոխանորդ Գարեգին արք. Ներսիսյանը մտադիր է Ամենայն հայոց կաթողիկոսության համար իր թեկնածությունն առաջադրել հոկտեմբերի 26-ին կայանալիք կաթողիկոսական ընտրություններում: Այդ մասին նա հայտարարեց երեկ Ինտերֆաքսի թղթակցի հետ զրուցելիս: Մեկնաբանելով 6 արքեպիսկոպոսների դիմումի տարածումը, որտեղ մտահոգություն է արտահայտվում կաթողիկոսական ընտրությունների ընթացքի վրա պետության հնարավոր ազդեցության առնչությամբ, նա նշեց, որ «դա սեփական մտահոգության արտահայտման լավագույն ձեւը չէ, մանավանդ որ այդ անձինք Հայ եկեղեցու առաջնորդի պաշտոնի հավանական թեկնածուներ են»: Գարեգին սրբազանը տեղեկացրեց, որ մի խումբ բարձրաստիճան հոգեւորականների հետ ունեցած հանդիպման ժամանակ Հայաստանի նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանը հավաստիացրել է, թե «կաթողիկոսական ընտրություններին պետության որեւէ միջամտություն չի լինի»:

Գարեգին արքեպիսկոպոսը հայտարարեց, որ Ամենայն հայոց կաթողիկոսի ընտրությունների նախօրեին ինքը կուզեր «ազգը համախմբված տեսնել Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցու շուրջ՝ հասարակության մեջ վերջինիս զորության ու դերի մեծացման համար, որպեսզի եկեղեցին կարողանա լիարժեք եւ օգտավետ կերպով կատարել ժողովրդին ծառայելու իր առաքելությունը»: Նրա կարծիքով, «Հայ եկեղեցու ապագա առաջնորդը պետք է Ամենայն հայոց հայրապետը լինի ինչպես Հայաստանում, ԼՂՀ-ում, այնպես էլ սփյուռքում ապրող ամբողջ ժողովրդի համար, եւ չպետք է շեշտը դնել միայն տեղական գործոնի վրա»: Նրա խոսքերով, «անհամեմատ կարեւոր է խոսել կաթողիկոսության թեկնածուի հոգեւոր ու բարոյական հնարավորությունների եւ արժանիքների մասին»: Գարեգին արք. Ներսիսյանը հիշեցրեց, որ կաթողիկոսական ընտրություններին կարող են մասնակցել բոլոր եպիսկոպոսները, իսկ ընտրվելու ցանկություն չունեցող հոգեւորականները կարող են ինքնաբացարկ տալ: Առաջին փուլից հետո ցուցակում կմնան առավել շատ ձայներ ստացած երեք թեկնածուներ, որոնք էլ կշարունակեն պայքարը կաթողիկոսության համար:

Խոսելով Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցու առաջիկա խնդիրների մասին, Գարեգին արք. Ներսիսյանը նշեց, որ այսօր առաջնահերթ հարցեր են ժողովրդի հոգեւոր դաստիարակության մակարդակի բարձրացումը, հոգեւոր հովիվների պատրաստման բարելավումը, եկեղեցիների կառուցումը, թեմերի վերակազմակերպումը, դրանց գործունեության ակտիվացումը, միջեկեղեցական կապերի ակտիվացումը: Նա գտնում է, որ ապագա կաթողիկոսը շատ անելիքներ կունենա: «Մենք հավատում ենք, որ հոգեւորականների եւ ժողովրդի աջակցության, ինչպես նաեւ պետության բարյացակամ վերաբերմունքի դեպքում ծայրագույն պատրիարքը կկարողանա լուծել եկեղեցու առջեւ դրված խնդիրները», հայտարարեց Արարատյան թեմի առաջնորդը:

ՏԻԳՐԱՆ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ
Հայաստանում «Ինտերֆաքսի» սեփ. թղթակից

Ուկրաինան եւ Վրաստանը հավանաբար կգրանցեն «Արմենիկումը»

ՌՈՒԶԱՆ ՄԱՅԻԼՅԱՆ

Սեպտեմբերի 27-ից հոկտեմբերի 1-ը Ուկրաինայի առողջապահության նախարարության եւ սոցիալապես վտանգավոր հիվանդությունների ու ՁԻԱՀ-ի հիմնադրամի համատեղ պատվիրակությունը Հայաստանում էր գտնվում: «Արմենիկում» լրատվական-վերլուծական կենտրոնի տնօրեն Դավիթ Ասլանյանի տեղեկատվությամբ, նրանք այցելել են մեր հիվանդանոցները, լաբորատորիաները, ստացել իրենց հետաքրքրող փաստաթղթերը եւ նույնիսկ «զարմացել, որ դեղանյութի շուրջ ստեղծված գաղտնիության մասին առասպելները ճշմարիտ չեն»:

Ի հետեւանս այցի, պատվիրակության մասնակիցները «Արմենիկում» ծրագրի ղեկավար Լեւոն Գեւորգյանի հետ ստորագրել են համաձայնագիր, ըստ որի հայկական կողմը տրամադրելու է փաստաթղթեր ուսումնասիրելու, իսկ ուկրաինական կողմն սկսելու է դեղանյութը երկրում գրանցելու ուղղությամբ աշխատել:

Իբրեւ առաջին քայլ բուժվելու նպատակով 5 ուկրաինացի է ուղարկվելու Հայաստան: Թեեւ, Դ. Ասլանյանի խոսքերով, մինչ այդ էլ արդեն մի քանի ուկրաինացի է բուժվել Հայաստանում եւ հուսադրող արդյունքներ ստացել:

Տես էջ 2

Ասիան՝ խոշոր պատերազմի ծագման առավել հավանական աշխարհաշրջան

Ըստ ազգային անվտանգության ամերիկյան հանձնաժողովի

ՏՈԿԻՈ, 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: «Ասիան եւ առանձնապես Հյուսիսարեւելյան Ասիան այն աշխարհաշրջանն է, որտեղ առավել հավանական է խոշոր պատերազմի ծագումը»: Ըստ ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի հաղորդման, այսպիսի հետեւություն է բովանդակվում ի պատասխան Պենտագոնի հարցադրման 21-րդ դարում ազգային անվտանգության ամերիկյան հանձնաժողովի վերջերս նախապատրաստած զեկուցագիրը, որի «ասիական» մասն այսօր շարադրվում է ճապոնական մամուլում:

Զեկուցագրի հեղինակները նշում են, որ խոսքն այն միակ աշխարհաշրջանի մասին է, որտեղ տարածաշրջանային լուրջ վեճեր գոյություն ունեն խոշոր տերությունների միջեւ, որոնցում ռազմական ուժի գործադրումը կփոխի աշխարհաշրջանի հաշվեկշիռը, ինչն իր հերթին անխուսափելիորեն կանդրադառնա բովանդակ աշխարհի կացության վրա:

Հնարավոր հակամարտությունների առավել «չարագուշակ» աղբյուրները, փաստաթուղթը կազմողների կարծիքով, կապված են Չինաստանի հետ:

Կանխատեսելով այն բանի հնարավորությունը, որ մինչեւ 2025 թ. Չինաստանը կարող է դառնալ համաշխարհային առաջատար ներքին համախառն արտադրվածքի չափերով, հանձնաժողովի անդամները, իրենց իսկ խոստովանությամբ, պարզապես չեն կարող պատկերացնել, որ առաջիկա քառորդ դարի ընթացքում ՉԺՀ-ում տնտեսական աճի տեմպերը պահպանվեին տարեկան 6-7 տոկոս մակարդակի վրա, իսկ երկիրն ընդսմին մնար կոմկուսի կառավարման ներքո:

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ

OTE եւ ՀՀ նոր կառավարություն կապերի փակ շրջանակը

Հաշտության համաձայնությունների տատանոտ ուղին

ՆԱՐԻՆԵ ԴԻԼԲԱՐՅԱՆ

Սեպտեմբերի 30-ին Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ առաջին ատյանի դատարանում ՀՀ կառավարության լիազորմամբ պետական եկամուտների նախարարությունը շահեց դատական հայցը OTE կազմակերպության եւ TWT ու TWTH ընկերությունների դեմ: Ըստ այդմ 21 օրվա ընթացքում հայաստանյան բյուջեն OTE-ից կստանա 3 մլն 250 հազար ԱՄՆ դոլար: Մինչեւ 2000 թ. դեկտեմբերի 31-ը եւս 5 մլն դոլար: Սույն 8 մլն դոլարը կգանձվի հօգուտ մեր բյուջեի, քանզի OTE-ն եւ TWT-ն չեն կատարել շահութահարկի հարկային պարտավորությունները: Ազնիվ վճիռ եւ ավետիս, որ ուժի մեջ մտավ առաջին ատյանի դատարանում:

Տես էջ 3

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

ընթացիկ

Քրեական գործերով վերաքննիչ դատարանը դատավորներ Հենրիկ Տեր-Աղամյանի, Եվա Դարբինյանի եւ նախագահող Սուրեն Ղազարյանի մասնակցությամբ հոկտեմբերի 6-ին որոշեց Նիկոլ Փաշինյանի գործը քննել ամբողջ ծավալով: Գործն ամբողջ ծավալով քննելու մասին վերաքննիչ դատարանը, հավանականորեն, հանգել է հասարակության ճնշման ներքո, որովհետեւ Հայաստանում լրագրողն առաջին անգամն է իր հրապարակումների հետեւանքով քրեական պատժի ենթարկվում: Սա լրագրողի տեսանկյունից, իսկ Նիկոլ Փաշինյանի դատապաշտպան Տիգրան Ջանոյանի մասնագիտական բացատրությունն այն էր, որ նախաքննությունն ակնհայտ թերի, կողմնակալ է ընթացել եւ դա հաստատվում է վերաքննիչ դատարանի որոշումով:

Վերաքննիչ դատարան ներկայացրած բողոքով Նիկոլ Փաշինյանը պահանջել է բեկանել Կենտրոն եւ Նորք-Մարաշ առաջին ատյանի դատարանի 99 թ. օգոստոսի 31-ի կայացրած դատավճիռը եւ կարճել քրեական գործը հանցակազմի բացակայության հիմքով: Եվ քանի որ որոշված էր գործի ծավալուն քննություն անցկացնել՝ պրն Ջանոյանը նպատակահարմար գտավ դատավարության ներկա փուլում ապացույցների հետազոտման նոր կարգ սահմանել. սկզբում լսել վկաներին, տուժողներին, վերջում՝ Նիկոլ Փաշինյանին: Մեղադրող կողմը հատուկ տեսակետ չունենալով հարցադրման հետ կապված այն թողեց դատարանի հայեցողությանը: Դատարանն իր կայացրած որոշումով համակարծիք գտնվեց պաշտպանող կողմի հետ, բավարարեց նաեւ Տ. Ջանոյանի միջնորդությունը իբրեւ վկա դատարանում հարցաքննել մաքսային վարչության նախկին պետ Երջանիկ Աբգարյանին:

Եվ այսպես, գործն ըստ Նիկոլ Փաշինյանի, որն ԱԺ պատգամավոր Արտաշես Գեղամյանի կնոջ անձն ու արժանապատվությունը վիրավորող հրապարակում է տպագրել «Օրագիր» թերթում, այդ պատմությունը Երջանիկ Աբգարյանից բացի հաստատել է նաեւ նրա երբեմնի տեղակալ Լեւոն Կիզողյանը: Վերջինս այս գործով ճանաչված միակ վկան է, որ հարցաքննվել է առաջին ատյանի դատարանում եւ հաստատել «Օրագրի» հրապարակումը: Լեւոն Կիզողյանը երեկ դատարանում հայտնեց, որ «Օրագրի» հրապարակման հետ կապված իրենից մեկնաբանություններ է ցանկացել ստանալ «Առավոտ» օրաթերթը: Ինքը վերհիշել է «Զվարթնոց» օդանավակայանում տեղի ունեցած այդ միջադեպը, որի արդյունքում Ա. Գեղամյանի կնոջից առգրավվել է չհայտարարագրված երկու փոքրիկ ադամանդ: Պետական մեղադրողի հարցումին՝ համոզվա՞ծ է, որ առգրավվածն ադամանդ է եղել եւ արդյոք կատարվածը մաքսանենգությո՞ւն է, եթե մաքսանենգություն է, ինչո՞ւ մաքսանենգը չի պատժվել եւ վերջապես կատարողն իրոք Արտաշես Գեղամյանի կի՞նն էր: Լեւոն Կիզողյանի ասածից կարելի է եզրակացնել, որ մաքսանենգության երկակի ստանդարտ է գործում եւ քրեական պատժի հարցը թողնված էր ԱՄՊՎ-ին: Այդ տարիներին մաքսանենգության ընդամենը 170 դեպք է արձանագրվել եւ առգրավված իրերը պահ են տրվել վարչության պետին, իսկ եթե քրեական գործ հարուցելու հիմքեր կային իբրեւ իրեղեն ապացույց հանձնվել է ԱՄՊՎ-ին: Կոնկրետ Գեղամյանի կնոջ դեպքում պատժի հարց չի ծագել, ուրեմն առգրավված քարերն անցել են Երջանիկ Աբգարյանի տրամադրության տակ: Գուցե Երջանիկ Աբգարյանը կպատմի՞, թե՞ ինչպես են տնօրինվել ադամանդները: Վկան վարանեց նաեւ հստակ պատասխան տալ՝ թանկարժեք քարերի տերն իրոք Ա. Գեղամյանի տիկի՞նն էր: Միայն հաստատեց, որ Գեղամյանին տեսել է այնտեղ եւ դեպքը արձանագրվել է մատյանում:

Իբրեւ տուժող դատական նիստին ներկա գտնվող Ա. Գեղամյանի տիկինը, Նորիկ Այվազյանի որդին առարկեցին թե Նիկոլ Փաշինյանի պահանջներին, թե նրա դատապաշտպանի այն հայտարարությանը, որ խոսքի ազատության նման սահմանափակումները եւ հետապնդումները միջազգային հանրության աչքում իջեցնում են ժողովրդավարական երկրի վարկը: «Ժողովրդավարությունը միայն Նիկոլ Փաշինյանի համար չէ, յուրաքանչյուր քաղաքացի իրավունք ունի իր անձը պաշտպանել», պատասխանեց Ա. Գեղամյանի տիկինը:

Երջանիկ Աբգարյանի ներկայությունը դատարանում ապահովելու եւ մաքսային արձանագրություններում դեպքը ստուգելու նպատակով դատավարությունն ընդհատվեց մինչեւ հոկտեմբերի 14-ը:

ՍԱՌԱ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Նիկոլ Փաշինյանի գործի նոր քննությունը՝ ամբողջ ծավալով

ՊԵՏՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ-80

Նախագահը պարգեւներ հանձնեց դասախոսներին

ԵՐԵՎԱՆ, 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Երեւանի պետական համալսարանի հիմնադրման 80-ամյակի կապակցությամբ հոկտեմբերի 6-ին Հայաստանի մայր բուհ այցելեց ՀՀ Նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանը: Նախագահը նախ երկժամյա առանձնազրույց ունեցավ բուհի ռեկտորատում, այնուհետեւ մասնակցեց համալսարանի դահլիճում հրավիրված միջոցառմանը:

Իր ելույթում անդրադառնալով ԵՊՀ 80-ամյա պատմության մի քանի կարեւորագույն փուլերին, Նախագահը մասնավորեց ինքնավարություն ստացած բուհի լիազորությունների ընդլայնման անհրաժեշտությունը եւ նշեց, որ վերջապես համալսարանը միջազգային ճանաչման է արժանացել, քանի որ հոբելյանի կապակցությամբ պատվիրակություններ են ժամանել մի շարք երկրների բարձրագույն ուսումնական հաստատություններից: Այնուհետեւ Նախագահ Քոչարյանն իր ստորագրած հրամանագրով ԵՊՀ ռեկտորին եւ պրոֆեսորադասախոսական կազմի մի շարք ականավոր ներկայացուցիչների հանձնեց կառավարական պարգեւներ:

Նախագահը ԵՊՀ ռեկտոր, ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանին հանձնեց Սբ. Մեսրոպ Մաշտոցի շքանշան:

Գիտության ու կրթության բնագավառներում ձեռք բերած ականավոր նվաճումների համար եւ ԵՊՀ 80-ամյա հոբելյանի կապակցությամբ Մովսես Խորենացու մեդալով պարգեւատրվեցին բանասիրական գիտությունների դոկտոր, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Էդուարդ Աղայանը, բանասիրական գիտությունների դոկտոր Հովհաննես Բարսեղյանը, պատմական գիտությունների դոկտոր Վալտեր Դիլոյանը, փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Լյուդմիլա Հարությունյանը եւ ուրիշներ:

Ռոբերտ Քոչարյանը Անանիա Շիրակացու մեդալ հանձնեց քիմիական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Աիդա Ավետիսյանին, երկրաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Սերգեյ Բալասանյանին, կենսաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Ռուբեն Հարությունյանին, ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Վլադիմիր Հարությունյանին, ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Դավիթ Սեդրակյանին, ֆիզիկամաթեմատիկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր Յուրի Վարդանյանին եւ այլոց:

Մխիթար Գոշի մեդալով պարգեւատրվեց իրավաբանական ֆակուլտետի դեկան, քրեական իրավունքի ամբիոնի վարիչ, դոցենտ Գագիկ Ղազինյանը:

Ռադիկ Մարտիրոսյանն իր հերթին համալսարանի անունից հանրապետության Նախագահին պարգեւատրեց ԵՊՀ ոսկե մեդալով:

Ուկրաինան եւ Վրաստանը հավանաբար կգրանցեն «Արմենիկումը»

Սկիզբը էջ 1

Հիշեցնենք, որ նման ձեռնարկումներ կատարվել էին նաեւ այս տարվա հունիսին՝ Վրաստանի առողջապահության պատվիրակության կողմից: Այժմ Վրաստանի հետ մեր համագործակցությունն ավելի գործնական փուլում է, հավաստեց Դ. Ասլանյանը: Թբիլիսիի հանրապետական ինֆեկցիոն հիվանդանոցում, հայ բժիշկների հսկողությամբ, շուտով փորձարկում կանցնեն 10-11 հիվանդ: «Կամավոր փորձարկում անցնելու ցանկություն շատերն ունեն, եւ 10-11 հոգի դժվար չէ ընտրել», վստահեցրեց Դ. Ասլանյանը:

Սեպտեմբերի 29-30-ը Վրաստան են մեկնել մեր մասնագետներից Պյոտր Արշիշեւը եւ Տիգրան Դավթյանը՝ ծանոթանալու Վրաստանի առաջարկած պայմաններին: Մեկ ամիս հետո, վրացիների խոստմամբ, կլինիկան եւ լաբորատորիան կհամապատասխանեցվեն հայերի առաջադրած պահանջներին, եւ կսկսվեն կոնկրետ աշխատանքներ:

«Ո՞վ է ծախսերը հոգալու» մեր հարցին Դ. Ասլանյանը պատասխանեց, որ դա պարտավորվում են անել համագործակցելու ցանկություն հայտնած երկրները: Նա հայտնեց, որ անվճար բուժումը կշարունակվի, քանի դեռ աշխատանքները կոմերցիոն փուլ չեն մտել:

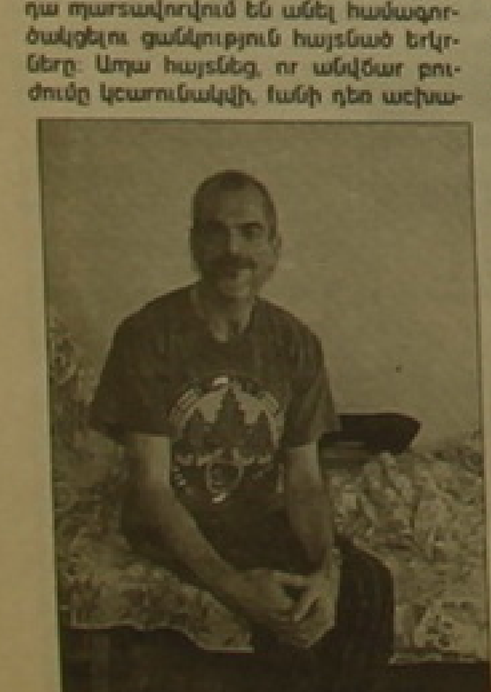

Այսօր Հայաստանում բուժված հիվանդների թիվը, ըստ «Արմենիկում» կենտրոնի տվյալների, հասնում է 150-ի: Զարմանալի է, որ մեր երկրում գրանցված 92 հիվանդներից միայն 30-ն է դիմել՝ բուժվելու: Դեղանյութին կարծես թե ավելի շատ վստահում են այլազգիները:

Կլինիկայում ներկայումս բուժվող մոտ 20 հիվանդներից միայն 4-ն է հայ, 4-ը՝ ամերիկացի, մնացածը՝ ռուս, ուկրաինացի եւ հրեա:

«Ազգի» հարցերին պատասխանելու պատրաստակամություն հայտնեցին նրանցից միայն 5-ը:

Ամերիկացի Դեյվիդ Քոյլն ու Անդրե Ինգլիշը՝ Սան Ֆրանցիսկոյից, ընկերներ են եւ միասին արդեն բուժման երկրորդ փուլն են ավարտում: Այսօր կմեկնեն հայրենիք եւ կվերադառնան 21 օրից՝ երրորդ փուլն սկսելու:

Դեյվիդը դեռեւս վերջնականապես չի բուժվել, եւ դա երեւում է նրա դեմքի հերպեսիկ ցանից: «Ամերիկայում ԴԱԿ-ն իմ օրգանիզմում հայտնաբերելուց հետո խմել եմ մեծաքանակ նորագույն դեղեր, ասում է նա, սակայն դրանք գլխացավեր ու վերքույքների ցավեր են առաջացնում: «Արմենիկում» ընդունելը շատ ավելի հեշտ է:

Մենք 4 ամերիկացիներս, պիոներներն ենք մեր երկրից Հայաստան այցելողների մեջ եւ հավատում ենք, որ կբուժվենք:

Հաջորդ փուլից հետո ձեզ ձեզրիս կպատմեմ՝ ինչպես է օգնել «Արմենիկումը»:

Անդրեն արդեն 14 տարի վիրուսակիր է եւ միայն հիմա, իր խոսքերով, ստիպված չէ բռերով դեղ խմել, ինչը խիստ հոգնեցնող է: «Ես հիմա շատ ավելի լավ եմ զգում, թեեւ առաջին փուլից հետո Ամերիկայում ոչ մի դեղ չեմ խմել»:

Հիվանդների վկայությամբ, «Արմենիկումի» առաջին ներարկումից հետո տարբեր կողմնակի, անցանկալի երեւույթներ են լինում, սակայն ամեն մի հաջորդ ներարկումից հետո դրանք ավելի պակասում են:

Ռիչարդից տեղեկացանք, որ ինքը բուժման է հրավիրվել իր եւ հայաստանցի մի բժշկի հեռախոսազրույցից հետո: Արդեն բուժման երկրորդ փուլում է՝ հինգերորդ ներարկումն արվեց երեկ (յուրաքանչյուր փուլը 1 շաբաթ է՝ 3 ներարկմամբ): Հիմա իրեն անհամեմատ լավ է զգում, եւ արդեն անհետացել է կանդիդան (սնկային հիվանդություն):

Ռուս հիվանդները, որոնք բացարձակապես երիտասարդներ էին՝ 18-20 տարեկան, ավելի հոռետես ու պարտվող էին: «Ես հիմա ահագին լավ եմ, հեգնեց նրանցից մեկը, ու ես էլ կարող եմ ֆուտբոլ խաղալ»:

Դ. Ասլանյանը հավաստիացրեց, որ ոչ մի արտասահմանցի պատահական դիմող չէ. նրանք գալիս են դեսպանատների միջոցով: «Արմենիկումի» մասին իմացողների եւ մեզ դիմողների թիվը, հակառակ գովազդի սակավությանը, ավելի մեծանում է, ասաց նա: Եվ խնդրեց հայտարարել, որ թեեւ «դեղանյութի նորանոր հատկություններ եւ մարդու իմունաանբավարարության վրա վիրուսի նոր ազդեցություններ են ի հայտ գալիս», բայց թող առայժմ այլ հիվանդություններով տառապող անձինք չդիմեն իրենց: «Շուտով կավարտվեն ուսումնասիրությունները, եւ այդ հնարավորությունն էլ կունենանք»:

Շիրակի ճանապարհների մեծ մասն անանցանելի է

ԳՅՈՒՄՐԻ, 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ: Մարզային ենթակայության 16 ճանապարհների ընթացիկ վերանորոգումը հետաձգվում է, քանի որ նախապես ծրագրված 91 մլն դրամի փոխարեն այդ նպատակին հատկացվել էր ընդամենը 29 մլն, մինչ օրս տեղ է հասել միայն 6,5 մլն-ը:

Մարզպետարանի կոմունալ տնտեսության վարչությունում ասացին, որ ծրագրել էին նորոգել Ամասիա-Պաղակն, Ջրաշեն-Թավշուտ, Բավրա-Սարագյուղ, Անի-Ձորափի, Հառիճ-Գեղանիստ ճանապարհահատվածները, սակայն դրանց աշխատանքն ավարտված է ընդամենը Հառիճ-Նահապետավան-Սարալանջ եւ Սպանդարյան-Գեղանիստ հատվածներում: Սյուների նորոգումը դեռեւս ընթացքի մեջ է: Փոխարենը, նորոգման աշխատանքներն առավել ինտենսիվ են կատարվել հանրապետական ենթակայության Գյումրի-Աշոցք ճանապարհահատվածում՝ շուրջ 35 կմ երկարությամբ, փոսային նորոգումներ՝ Գյումրի-Վանաձոր մայրուղու Ջաջուռի հատվածում: Ընթացքի մեջ է Ջաջուռ-Լուսաղբյուր եւ Բենիամին-Մարալիկ հատվածների նորոգումը:

Ձմեռը 7 սարի հետեւում չէ, բայց գումարի հիմնական մասը ե՞րբ տեղ կհասնի եւ արդյոք հնարավոր կլինի՝ աշխատանքը շարունակել մինչեւ ձյան տեղալը, դժվար է ասել: Խոսքը հիմնականում համայնքապատկան եւ մարզային ենթակայության ճանապարհների մասին է, որոնց վիճակը մնում է անմխիթար: Այսօրվա դրությամբ ոչ մի համայնքապատկան ճանապարհ վերանորոգված չէ:

«ԱԶԳ» ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակության Ը տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ
Երեւան 375010, Հանրապետության 47
Ֆաքս 529353, AT&T (3742) 151065,
e-mail INTERNET: azg2@arminco.com
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ / հեռ. 521635
Խմբագիր
ՊԱՐՈՅՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ / հեռ. 529221
Տնօրեն
ՀՐԱՅՐ ԶՕՐԵԱՆ / հեռ. 562863
Համակարգչային ծառայություն / 562941
Apple Macintosh
համակարգչային շարվածքը «Ազգ» թերթի
Յղումը «Ազգին» պարտադիր է
Նյութերը չեն գրախոսվում ու չեն վերադարձվում
«AZG» DAILY NEWSPAPER
Editor-in-chief
H. AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.,
Yerevan, Armenia, 375010

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

ընթացիկ

Մարդու իրավունքների պաշտպանությունը նույնպես «ազգայնացման» ճանապարհին է

ՄԱԿ-ում, մասնավորապես զարգացման ծրագրերի գրասենյակում թերեւս համոզված են, որ Հայաստանին եւ մյուս «զարգացող երկրներին» լիակատար երջանկության համար միայն առանձին ոլորտների զարգացման ազգային ծրագրերն են պակասում, եւ այդ թերությունները լրացնելու համապատասխան ծրագրեր մշակելու «գերխնդրին» նվիրված ազգային սեմինարներ են կազմակերպում՝ Հայաստանի պարագայում այդ նպատակին ծառայեցնելով Գիտությունների ազգային ակադեմիան: Ծրագրերի «ազգայնացումը» մեկ-

գային ծրագիր մշակելու դեղատոմսերը: Ինչպես նման դեպքերում լինում է, առկա միջազգային «գործնական փորձը եւ դասերը» ներկայացվեցին այլ երկրների, այս պարագայում, Ռուսաստանի օրինակով՝ Սերգեյ Սիրոտկինի եւ առավել ընդհանուր «գույներով»՝ ՄԻԳԳՀ գրասենյակի ներկայացուցիչ Սայմոն Վինդեմի կատարմամբ: Պրն Սիրոտկինը մասնավորապես պնդեց, որ առանց իշխանությունների քաղաքական բարի կամքի մարդու իրավունքների ազգային ծրագիր մշակել, առավել եւս իրագործել, անհնար է. այդ փաստաթուղթն առաջին

կոնսենսուսի գալ: Մեզ մոտ գինեկոլոգներն էլ են մարդու իրավունքների պաշտպանությամբ զբաղվում. այդ գործունեությունը մեզ մոտ վաղուց է սկսվել: Այստեղ ավելի շատ զեկուցողներ կան, քան կազմակերպիչներ: Ո՞ւր են կազմակերպիչները»: Սակայն կազմակերպիչներն իրենց գործն արել ու հեռացել էին, ուստի պրն Սերոբյանի հարցը պատասխան չստացավ:

Ինչեւէ, սեմինարի մասնակիցներն ազգային ծրագրի «հայկական արտադրանք» ստեղծելու հանձնարարական ստացան, եւ այսօր իրենց առջեւ դրված խնդիրը կփոր-

ձարկել է առողջապահության, բնապահպանության, խմելու ջրի եւ ոռոգման բնագավառներում, հերթը հասել է մարդու իրավունքների պաշտպանությանը, որն առանց ազգային ծրագրի ոչ մի կերպ գլուխ չի գալիս:

Ուստի ՀՀ արտգործնախարարությունը, ՄԱԿ-ի մարդու իրավունքների գծով գերագույն հանձնակատարի (ՄԻԳԳՀ) գրասենյակը եւ ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագիրը համատեղ ծրագիր են նախաձեռնել («Մարդու իրավունքների պաշտպանության եւ ապահովման ազգային կարողությունների ստեղծում»), որի շրջանակում էլ հենց ՀՀ կառավարության, իրավապաշտպան հասարակական կազմակերպությունների (ՀԿ) մոտ 50 ներկայացուցիչների եւ միջազգային կազմակերպությունների, ՄԱԿ-ի ՄԻԳԳՀ գրասենյակից հրավիրված փորձագետների մասնակցությամբ հերթական (ազգային) սեմինարն սկսեցին երեկ՝ իբրեւ հանրապետության քաղաքներում եւ մարզերում (օրինակ, Լոռիում եւ Գյումրիում) անցկացված կլոր սեղանների տրամաբանական շարունակություն:

Սեմինարի մասնակիցների թիվն իրականում (առնվազն կեսօրից հետո) շատ ավելի համեստ էր՝ 20-25 հոգի. հիմնականում իրավապաշտպան ոչ ֆորմալ կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ եւ միջազգային փորձագետներ, որոնցից Մարեկ Նովիցկին, ՀՀ ԱԳ նախարար Վարդան Օսկանյանի եւ ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագրի տնօրենի պաշտոնակատար Դավիթ Հակոբյանի ողջույնի եւ բացման խոսքերից հետո, ներկայացրեց մարդու իրավունքների ազգային ծրագրի հայեցակարգը եւ նպատակները, ազ-

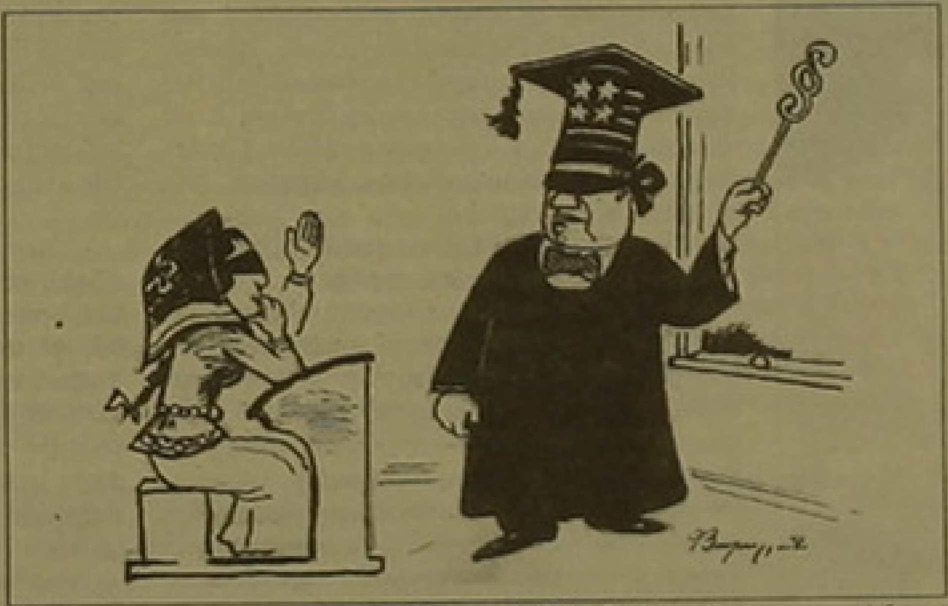

հերթին հասարակայնությանն է պետք, եւ եթե իշխանությունը բանատեսության չի ձգտում, այսինքն, իր հերթին հասարակայնության աջակցության կարիքն ունի, արդարադատության համակարգի միջոցով պետք է սատարի այդ ծրագրի իրականացմանը:

Մեր իրավապաշտպաններից ոմանք անհանգստացան. ազգային ծրագիրն իշխանությունների՞, թե՞ ՀԿ-ների համար է, սակայն զեկուցողը հանգստացրեց՝ հասարակական կազմակերպությունների, ինչը թերեւս նշանակում է, որ ծրագրի շրջանակում ՀԿ-ների ներկայացուցիչներն արտասահմանյան գործուղումների հնարավորություն եւ գրանտներ կստանան: Մտքերի որոշ փոխանակությունից հետո իրավաբան եւ իրավապաշտպան Պուշկին Սերոբյանը բավական յուրօրինակ եւ սեմինարի կազմակերպիչների համար անակնկալ եզրահանգում արեց. «Ձեզ մոլորեցրել են. մեր ազգային նկարագիրը թույլ չի տալիս

ծեն կոնկրետացնել «ազգային գաղափարների», մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտում Հայաստանում առկա ավանդույթների եւ առաջնահերթությունների խորապատկերում: Այդ խնդիրների շուրջ առաջարկներ եւ նկատառումներ կներկայացնեն նախագահին առընթեր մարդու իրավունքների հանձնաժողովի նախագահ Պարույր Հայրիկյանը, ժողովրդավարության եւ մարդու իրավունքների կենտրոնի տնօրեն Վլադիմիր Կարմիրշալյանը եւ Սահմանադրական իրավապաշտպան կենտրոնի տնօրեն Գեւորգ Մանուկյանը:

Իսկ հերթական ազգային ծրագիրը որքանով կօգնի քաղաքացիական հասարակության եւ իրավական պետության կայացմանը, ընթերցողը սեմինարի կազմակերպիչներից էլ, իրավապաշտպաններից էլ լավ գիտե, սակայն դա այնքան էլ կարեւոր չէ. կարեւորը գործունեությունը կամ գործունեության պատրանք ստեղծելն է:

ԼԻԼԻԹ ՊՈՂՈՍՅԱՆ

ԱՐՑԱԽ

Միտալները շտկելու ժամանակը

ԼՂՀ կառավարության հերթական նիստում մերժվեց Ստեփանակերտի «Ղարաբաղ» հյուրանոցի վերակառուցվող մասնաշենքը մասնավորեցնելու նախագիծը:

Պարզաբանելով մերժման շարժառիթը, վարչապետ Անուշավան Դանիելյանը նշեց, որ այդ օբյեկտում շինարարական աշխատանքներն սկսվել են առանց կառավարության որոշման եւ համապատասխան պայմանագիր կնքելու: Մյուս պատճառը շինարարական աշխատանքների ձգձգումն է, գրաֆիկի խախտումները, թեեւ ֆինանսավորվել է ժամանակին:

Ըստ վարչապետի, 2001 թվականին, Հայաստանում քրիստոնեության ընդունման 1700-ամյակի կապակցությամբ, Ստեփանակերտ կժամանեն մեծ թվով հյուրեր, եւ այս հանգամանքում մայրաքաղաքի գլխավոր հյուրանոցը մի կազմակերպության տնօրինությանը թողնելը սխալ կլինի:

Ընդհանրացնելով քննարկվող հարցը, Ա. Դանիելյանը ընդգծեց, որ սեփականաշնորհված այն օբյեկտները, որտեղ աշխատանքներ չեն ընթանում եւ եկամուտներ չեն ստացվում, պետք է ետ վերցնել: Այստեղ չկա ազգայնացման խնդիրը, դրանք պարզապես պիտի վերասեփականաշնորհել: Միեւնույն ժամանակ, եզրափակեց վարչապետը, անհրաժեշտ է հսկողություն սահմանել պետական այն օբյեկտների վրա, որոնք սեփական եկամուտներ են բերում:

Կառավարության նիստից հետո Ա. Դանիելյանի մոտ տեղի ունեցած աշխատանքային խորհրդակցությունում քննարկվեցին տարբնույթ հարցեր, որոնցից մեկը վերաբերում էր վերաբնակեցմանը: Ներկայումս քիչ մարդիկ չկան, ովքեր ուզում են վերաբնակվել Արցախում, սակայն բնակարանի սղության պատճառով այդ գործընթացը դանդաղում է: Եթե նրանց աջակցություն ցույց չտրվի, ապա այսօր-վաղը նրանք կլքեն Արցախը, նշեց վարչապետը: Վերաբնակեցման խնդիրը նա համարեց հույժ ռազմավարական, ուստի պետք է բնակչության արտահոսքի կասեցման ուղղությամբ լուրջ քայլեր կատարել: Դրանցից վարչապետը նշեց գազիֆիկացման, ոռոգման ցանցի եւ ծայրամասային գյուղերում էլեկտրաէներգիայի մատակարարման խնդիրները:

Քննարկվեցին նաեւ գյուղատնտեսության բնագավառին վերաբերող հարցեր: Պետք է թույլ տալ, որ գյուղերում ծեւավորվի կուլակություն, ասաց վարչապետը, պիտի նպաստել միջին խավի ծեւավորմանը:

Վարչապետի կարծիքով, հողի մշակմանը պետք է մասնակից անել շատ գյուղացիների, իհարկե, նրանց հնարավորություն տալով հարստանալ: Պետության խնդիրը պետք է լինի այս հարցերի կարգավորումը:

Բազմազավակությունը խթանվում է պետականորեն

Արցախում ծնելիությունը եւ բազմազավակությունը խթանելու, բնակչության թվաքանակի աճին նպաստելու, աճող սերնդի նյութական ապահովությունն ու դաստիարակությունը բարելավելու եւ բազմազավակ ընտանիքների բարեկեցությունը բարձրացնելու նպատակով ԼՂՀ կառավարությունը որոշում է ընդունել 2000 թ. հունվարի 1-ից ԼՂՀ ազգային բանկ «Արցախբանկի» քաղաքային եւ շրջանային բաժանմունքներում բացել նպատակային ժամկետային ավանդներ, որոնք կբացվեն ղարաբաղյան ընտանիքներում ծնված երրորդ եւ այնուհետեւ հաջորդաբար ծնված երեխաների անվամբ՝ մինչեւ 18 տարին լրանալը: Ընդ որում, ավանդների չափերը կբարձրանա հաջորդ երեխայի ծնվելու դեպքում: Ավանդաչափերը տարբեր կլինեն նաեւ մայրաքաղաքում եւ շրջաններում: Եթե Ստեփանակերտ քաղաքում յուրաքանչյուր 5-րդ եւ հաջորդ երեխայի համար նախատեսվում է 1000 ԱՄՆ դոլար, ապա շրջաններում դա կկազմի 1.500 դոլար, իսկ յուրաքանչյուր 10-րդ եւ հաջորդ երեխայի համար նախատեսված ավանդը շրջաններում կկազմի արդեն 3000 դոլար:

Որոշմամբ նախատեսվում է 4-րդ եւ հաջորդ երեխայի ծնվելու դեպքում, ընտանիքի մեկ շնչի հաշվով օգտագործված ամսական 60 կվտ/ժամ էլեկտրաէներգիայի դիմաց տրամադրել դրամական փոխհատուցում: Դպրոցահասակ երեխաներին կտրվի գրքերի վարձակալության փոխհատուցում: Շրջկենտրոնների եւ գյուղերի բնակիչների ընտանիքներում յուրաքանչյուր 7-րդ եւ հաջորդ երեխայի դեպքում, սահմանված կարգով, կհատկացվի բնակելի տուն, իսկ 10-րդ եւ հաջորդ երեխայի ծնվելու դեպքում կտրամադրվի ավտոմեքենա կցասայլով:

Բազմազավակության համար որոշմամբ նախատեսվում են նաեւ վարկեր՝ գյուղացիական տնտեսությունների իրականացման համար:

ԿԻՄ ԳԱԲՐԻԵԼՅԱՆ, Ստեփանակերտ

OTE եւ ՀՀ նոր կառավարության կապերի փակ շրջանակը

Սկիզբը էջ 1

Արմենտելի գործարքը նոր կառավարության ամենադաժան ժառանգությունն է

Գուցե թե այս պատճառով էլ կառավարությունը ստիպված է դատական նիստերից առաջ կառավարության որոշմամբ հաշտության համաձայնագիր վավերացնել: Նշենք, որ OTE եւ TWT ընկերությունների հարկային չվճարված պարտավորությունների ամբողջական գումարը 18 մլն դոլար է. 10 մլն դոլարը 8 մլն մայր պարտքի տույժ-տուգանքներն են, սակայն երկարատեւ բանակցություններից հետո կառավարությանը հաջողվել է OTE-ին հաշտության բերել զուտ մայր պարտքը վճարելու պայմանով՝ տույժ-տուգանքները զիջվում են: Ոչ պակաս կարեւոր դեր այս պատմության մեջ վերապահված է Լոնդոնի միջազգային առեւտրային պալատում ընթացող դատավարությանը, որին իբրեւ պատասխանող կողմ՝ մեր կառավարությունն իրավացիորեն հրաժարվում է մասնակցել:

Թիվ 603 կառավարության որոշման 10-րդ կետում OTE-ն տվել է իր համաձայնությունը՝ հրաժարվել Լոնդոնի արբիտրաժային դատարանում ՀՀ կառավարությանը՝ իբրեւ պատասխանող կողմ, մասնակից դարձնելու որոշումից: Զուտ բյուջետային մեր հարցերը կարգավորվել են 5-րդ հոդվածով՝ մինչեւ Լոնդոնի արբիտրաժային դատարանում իր հայցի քննության ավարտը OTE-ն մեզ կվճարի 3 մլն 250 հազար դոլարը, իսկ 5 հազար ԱՄՆ դոլարը պետք է վճարվի TWT-ից նշված գումարը ստանալու դեպքում, այսինքն՝ Լոնդոնյան դատարանում հաջողության հասնելուց անմիջապես հետո, սակայն մեր կառավարությունը ճկունություն է ցուցաբերել, եւ հոդվածի Բ ենթակետում նշված է, որ եթե մինչեւ 2000 թ. դեկտեմբերի 31-ը TWT-ից հնարավոր չի լինի ստանալ նշված գումարը, ապա OTE-ն 2000 թ. դեկտեմբերի 31-ին ինքն է անձամբ վճարում 5 մլն դոլարը: Պարզաբանենք, որ OTE-TWT վեճի հիմքում հետեւյալն է. TWT-ն OTE-ին 64 մլն դոլարով վաճառել է Արմենտելի իր 49 տոկոս բաժնետոմսերը, այս 64 մլն դոլարը պետք է հարկվեր 15 տոկոս դրույքաչափով, եւ փաստացի TWT-ից գանձվելիք գումարը 8 մլն դոլար էր: Սակայն TWT-ի շահերը հայաստանյան դատարանում պաշտպանող փաստաբան Վան Գրիգորյանը պնդում է, որ TWT հարկային գործակալ չէ, եւ այդ հարկային գումարը պետք է վճարի ոչ թե TWT-ն, այլ OTE-ն:

OTE-ն ՀՀ կառավարության պնդմամբ սառեցրել է TWT-ին վճարելիք վերջին գումարները՝ շուրջ 12 մլն դոլար, որից էլ, ըստ ամենայնի, նա վճարելու է մեր բյուջեին առաջին 3,2 մլն, իսկ ապա՝ 5 մլն դոլարը: Կարելի է արձանագրել, որ OTE-ին բախտը ժպտում է, քանզի առ այսօր նա TWT-ին մինչեւ վերջ չէր վճարել 49 տոկոս բաժնետոմսերի գինը՝ 64 մլն-ն:

Այս առումով OTE-ի հետ կապված խնդիրները ցավոք չեն սպառվում, եւ Հայաստանի հեռահաղորդակցային ցանցի՝ Արմենտելի մենաշնորհային սեփականատեր հունական OTE ընկերությունը շարունակում է բազմաթիվ հարցականներ առաջացնել մեր պետության համար:

Վերադառնալով ԱՄՆ-ից՝ Հայաստանի վարչապետ Վազգեն Սարգսյանը հայտարարեց, որ Առեւտրի համաշխարհային կազմակերպության անդամակցելու մեր ծրագրերն առ այսօր չեն իրականանում նաեւ OTE-ի մենաշնորհային դիրքի պատճառով. մենաշնորհային դիրք, որը OTE-ին տրամադրել է Հայաստանի նախորդ կառավարությունը եւ ԱԺ-ն՝ համատեղ ուժերով՝ ի հեճուկս ՀՀ Սահմանադրության: Երբ նախորդ ԱԺ-ի ընդդիմադիր պատգամավորները՝ «Հայրենիք» պատգամավորական խմբի ղեկավար Էդվարդ Եգորյանի գլխավորությամբ, դիմեցին Սահմանադրական դատարան, ՍԴ-ն քաջություն ունեցավ իր վճռում ամրագրել, որ OTE-ին՝ մեր հեռահաղորդակցային ցանցը շահագործելու համար տրամադրված մենաշնորհային դիրքը հակասահմանադրական է: Սակայն սայլը տեղից չի շարժվում, իսկ OTE-ն շարունակում է մենաշնորհ շահագործել մեր Արմենտել ցանցը՝ առանց շոշափելի ներդրումներ կատարելու, Երեւանի հեռախոսային ցանցում տեղի ունեցող վերակառուցումներն արդյունք են Արմենտելի սեփական եկամուտների եւ ոչ թե հունական ներդրումների: Իսկ մարզերում, գյուղական վայրերում Արմենտելն այդպես էլ վերակառուցման եւ արդիականացման ծրագրեր չի իրականացնում: Փոխարենը՝ Երեւանում բարձրանում են սակագները, իսկ առաջարկվող ծառայություններն այդպես էլ չեն համապատասխանում միջազգային չափանիշներին: Մուծում ենք երբեմն միջազգայինից էլ բարձր սակագներ՝ ստանալով գրեթե խորհրդային ժամանակների կապ: Կարծում ենք, որ ՀՀ կառավարությունը OTE-ի հետ, բացի վերը նշված հարկային հաշտության համաձայնագրից, նոր համաձայնագիր պետք է կնքի՝ սահմանափակելով մենաշնորհը. նախադեպ կա, Եվրաբանկի դրդմամբ կառավարությունը սահմանափակեց շարժական հեռախոսակապի ոլորտում OTE-ին տրված մենաշնորհը: Չմոռանանք նաեւ, որ այս որոշումից հետո OTE-ն բավական անբարյացակամ վերաբերմունք է որդեգրել Եվրաբանկի հանդեպ՝ հրաժարվելով նրա վարկային միջոցներից եւ ծրագրերից. այս մասին եւս վարչապետ Վազգեն Սարգսյանը հատուկ շեշտեց իր վերջին ասուլիսում: Սպասենք հաշտության նոր համաձայնությունների:

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

ազգային

Երեւանից Բիբլոս եւ Ֆրանկֆուրտ

Հարցազրույց ՀՀ տեղեկատվության եւ գրահրատարակչության վարչության պետ Էդուարդ Միլիտոնյանի հետ

– Պարոն Միլիտոնյան, Ձեր ղեկավարած վարչությունը ամրապնդում է կապերը աշխարհի հետ, այսինքն մենք, ուզենք թե չուզենք, միջազգային դաշտում ենք եւ պետք է միջազգային չափանիշներով շարժվենք:

– Մեր վարչությունը աշխարհի հետ առնչվում է ոչ միայն տեղեկատվության դաշտում, այլեւ մշակութային իր գործունեությամբ, որովհետեւ վարչությունն ինքնին մշակութային հսկա տարածք ունի իր համակարգում գրահրատարակչության մասով, նաեւ մեր ռադիոյի երաժշտական խմբերի առումով (սիմֆոնիկ, ժողովրդական գործիքների նվագախմբեր եւ այլն): Այսպես, սեպտեմբերի 2-7-ը Մոսկվայում տեղի ունեցավ գրքի միջազգային տոնավաճառ (որը կազմակերպվում է ամեն տարի եւ ամեն տարի էլ Հայաստանը մասնակցում է): Ասեմ, որ Անդրկովկասի երեք երկրներից միայն Հայաստանն է շարունակում ակտիվորեն մասնակցել տոնավաճառին: Այս անգամ մեր մասնակցությունը շատ ավելի լուրջ նպատակներ ուներ, քան սոսկ մասնակցությունը: Սեպտեմբերյան այդ մեկ շաբաթվա ընթացքում մեզ համար պարզ դարձավ, որ Մոսկվայի հայ համայնքը հայ գրքի մեծ պահանջ ունի՝ հայերեն թե ռուսերեն լեզուներով: Ուսումնասիրելով այս պահանջը, մենք հրատարակչական գործունեությունը նպատակաուղղելու ենք հայկական գրքի տպագրությանը՝ սկսյալ դասագրքերից մինչեւ մշակութային, գիտական հատորներ: Տոնավաճառը մեզ համար պարզեց մեր խնդիրները: Այն, ինչ արտադրում ենք, հրատարակում, տպագրում, միայն մեր երկրի համար չպետք է լինի: Մենք աշխարհին պետք է պարզենք ոչ միայն մեր պատմությունը, այլեւ մեր ներկան եւ ապագայի մեր ուրվագծերը:

– Հատկապես Մոսկվայի հայ համայնքը վերջին տարիներին ստվարացել է: Դուք կարողանո՞ւմ եք հստակորեն առանձնացնել այս համայնքի պահանջները:

– Համայնքում եղած հայերի գոնե մոտավոր թիվը դժվար է որոշել, որովհետեւ մարդիկ գնում են, գալիս, հոսքը շատ արագ է կատարվում: Սակայն որքան էլ փոփոխվի Մոսկվայի հայ համայնքի մարդկանց թիվը, պահանջն, այնուամենայնիվ, գոնե մեզ համար հստակ է: Հատկապես դասագրքերի, մշակութային, պատմական գրականության պահանջը կա: Մոսկվայում ապրող հայ մարդիկ ցանկանում են պարզորոշ իմանալ, թե Հայաստանն այսօր ինչպիսին է, ինչ խնդիրներ ունի, ինչ է կատարվում այստեղ: Եվ թող զարմանալի չթվա, որ մոսկվահայերին հետաքրքրում են մեր երկրում կատարվող օրինափոխությունները, հարկային, մաքսային, տնտեսական ամեն տեսակ փոփոխությունները: Այս առումով մենք բավականին ետ ենք մնացել արտերկրում գտնվող մեր հայրենակիցներին ճշգրիտ տեղեկատվություն հաղորդելու խնդրում: Եվ մենք որոշել ենք լրացնել եղած բացը: Եկող տարի, պետպատվերի շրջանակներում, «Հայաստան» հրատարակչությունը պրակների ձեւով ներկայացնելու է Հայաստանն իր բազմաբովանդակ ուղղություններով: Տարիներ շարունակ մեր ուշադրությունը բեւեռված է եղել մշակութային կամ պատմամշակութային գրականություն ստեղծելուն: Սակայն մենք պետք է գիտակցենք, որ այսօրվա կյանքն էլ է պատմություն դառնալու: Մենք պետք է կարողանանք աշխարհին ցուցադրել մեր այսօրվա շարժուն կյանքը:

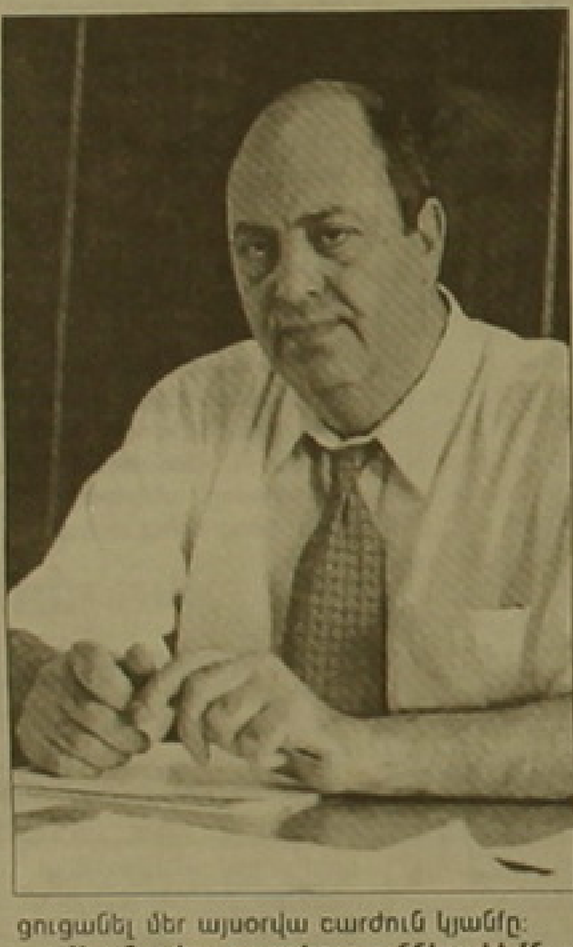

– Այս նոր հրատարակությունները հիմնականում արվելու են ռուսերե՞ն լեզվով:

– Ոչ: Գրքերը տպագրվելու են եւ հայերեն, եւ ռուսերեն, եւ անգլերեն: Արդեն այս ամիս հրատարակելու ենք «Արմենիա» հանդեսը, որը հայ կյանքի բոլոր ոլորտներն ընդգրկող մի ամսագիր է լինելու: Կարծում եմ, որ դրա պահանջարկը շատ է լինելու: Փաստորեն մենք մինչեւ օրս քիչ բան ենք ասել աշխարհին մեր մասին, հստակ տեղեկություններ չենք հաղորդել: Հուսով եմ, որ այդ հանդեսն ինչ-որ չափով եղած պարապը կլրացնի:

– Առջեւում նաեւ միջազգային մեծ համարում ունեցող Ֆրանկֆուրտի տոնավաճառն է: Հայաստանը միշտ էլ փորձել է մասնակցել այդ հեղինակավոր ցուցահանդեսին: Այս անգամ Հայաստանը մասնակցելո՞ւ է, եւ ինչպիսի՞ գրականությամբ:

– Մենք մեծ հույսեր ենք կապում մեր մասնակցության հետ: Վերջին տարիներին հրաշալի ձեւավորումներով, միջազգային չափանիշներին համապատասխան մի քանի գրքեր են հրատարակվել: Օրինակ, «Z» հրատարակչական մարմինը մանկական այնպիսի գրքեր է հրատարակում, որոնք պատիվ կբերեին աշխարհի ցանկացած հեղինակավոր հրատարակչության: Նանա Սահակյանի ձեւավորումների մասին արդեն խոսում են ոչ միայն մեզ մոտ Հայաստանում: Բացի մանկականից, մենք ներկայացնելու ենք Հայաստանում գործող հրատարակչությունների գրքեր, պրակներ, ալբոմներ եւ այլն: 2000 թվականին կազմակերպվելիք գերմանական այս տոնավաճառը փաստորեն ամփոփելու է ողջ հարյուրամյակի հրատարակչական գործունեությունը միջազգային շրջանակներում: Այս տարվա մեր մասնակցությունը ճշտելու է, թե մեկ տարի հետո ի՞նչ ուղղություններ է ունենալու «դարի տոնավաճառը», ինչպիսի՞ խնդիրներ է թելադրելու:

– Դուք վերջերս եք վերադարձել Լիբանանից: Ո՞րն էր այցի նպատակը:

– Լիբանանի Բիբլոս (Ջիբեյլ) քաղաքում, ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի հովանավորությամբ, կազմակերպվեց երաժշտական խմբերի միջազգային փառատոն, որին մասնակցում էր նաեւ ՀՀ ազգային ռադիոյի սիմֆոնիկ նվագախումբը Օհան Դուրյանի ղեկավարությամբ: Նվագախումբն իր բարձր վարպետությամբ ցնցեց ունկնդիրներին: ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի ղեկավարությունը միանշանակ հիացած էր մեր մաեստրոյի եւ նվագախմբի կատարողական բարձր վարպետությամբ, եւ անմիջապես ցանկություն հայտնվեց աշխարհահռչակ այս կոլեկտիվին կրկին տեսնելու փառատոններում: Մեր նվագախումբը ծրագրից դուրս եւս մեկ համերգ տվեց: Մինչեւ կեսգիշեր մարդիկ չէին հեռանում: Արեւմտաեվրոպական մեծանուն երգահանների ստեղծագործությունների հետ ներկայացվեցին նաեւ Արամ Խաչատրյանն ու Առնո Բաբաջանյանը: Սա աշխարհին ներկայանալու եւս մեկ ճանապարհ եղավ:

– Այս ամենն, անշուշտ, լավ է: Սակայն ավելի նպատակային չի՞ լինի մշտական կապերի հաստատումը:

– Միջազգային մի շարք կազմակերպությունների հետ պայմանագրերի կնքման հիմք ենք դնում: Այսպես, Ռուսաստանի գրահրատարակչական միավորումների հետ կնքվելիք համաձայնագիրն արդեն պատրաստ է: Համաձայնագիր կա նաեւ Ուկրաինայի գրահրատարակչական վարչության հետ՝ աշխատելու տեղեկատվական ողջ դաշտով: Այնպիսի համաձայնություններ են տարվում հատկապես այն երկրների հետ, որտեղ հայկական գաղութները մեծ են:

– Ձեր թվարկած գործունեության դաշտը առայժմ սահմանափակվում է Եվրոպայով: Ամերիկա մայրցամաք «մտնելու» հնարավորություն չունե՞ք:

– Համահայկական համաժողովի օրերին տարբեր հանդիպումներ ունեցանք հայկական գաղութների ներկայացուցիչների հետ: Թվում է, թե մենք սփյուռքահայերս եւ տեղաբնակներս, միմյանց մասին շատ բան գիտենք: Սակայն այս ոլորտում նույնպես շատ բացթողումներ կան: Տարիներ առաջ մեր «Նաիրի» հրատարակչությունն ուներ «Սփյուռքահայ գրողներ» մատենաշար: Մի քանի տարի է, ինչ փակվել է այս ուղին: Կարծում եմ, որ պետք է վերականգնենք նախկին գործը: Մենք ոչ միայն պետք է այստեղ սփյուռքահայ գրողներին հրատարակենք, այլեւ հայաստանաբնակ գրողների ստեղծագործությունները տպագրենք սփյուռքում: Մենք պարտավոր ենք վերականգնել «Թարգմանչաց տոն»-երը, պոեզիայի օրերը:

– Պարոն Միլիտոնյան, հազար ու մի գեղեցիկ ծրագրեր կարելի է կազմել, առավել եւս երբ բանաստեղծ ես: Բայց համոզված եմ, որ առանց մշակութային լուրջ քաղաքականության, առանց մշակութային պետական քաղաքականության ամեն ինչ կստացվի հանպատրաստից, ցաքուցրիվ, հաճախ կտուժի ոչ միայն ճաշակը, այլեւ մեր ազգային ոգու ներկայացումը աղարտված կլինի:

– Համաձայն եմ: Եվ այս ուղղությամբ մեր վարչությունն արդեն աշխատանքներ տարել է: Մենք ավարտում ենք այդ մեծ ծրագրի մեր բաժին հասված հիմնադրույթների մշակումը: Մոտ ժամանակներս կներկայացնենք կառավարություն: Մեր վարչությունը կապեր է ստեղծում սփյուռքահայ այնպիսի ճանաչված մտավորականների հետ, ինչպիսիք են, օրինակ, Միշա Գյուլյանը, Վահե Գոդելը, Դայանա Տեր-Հովհաննիսյանը: Սակայն այս ամենը քիչ է: Ես կարծում եմ, որ մեծ հույսեր կապել հովանավորչության հետ սխալ կլինի, որովհետեւ այսօր Հայաստանի ամեն մի բնագավառ կարիք ունի հովանավորչության: Իմ ասածն այն է, որ պետականորեն գրավենք այսօր արդեն պարապ դարձած այն դաշտը, որ է գրահրատարակչությունը, տեղեկատվությունը, մշակութային արժեքների ներկայացումը: Հնարավորություններ կան:

Հարցազրույցը վարեց
ՍԵՐԳԵՅ ԳԱԼՈՅԱՆԸ

ՆԱԽԸՆՏՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Պարզ եւ իրագործելի ծրագիր՝ հանուն եկեղեցու միասնականության եւ ամրապնդման

Առաջարկում է ԱՄՆ-ում հայտնի գործարար Կառլ Սողոյանը

«Հայաստանի ճակատագիրը եւ Հայ եկեղեցու ներկա վիճակը ստիպում են ինձ գործել: Գարեգին Ա-ի գահակալությունից ակնկալիքները մեծ էին, սակայն այն, ինչ նա կարողացավ իրականացնել, պարզապես հուսախաբ արեց բոլորին: Կարող վեհափառի իշխանության օրոք դրական փոփոխությունների այս պակասը վառ ապացույց է, որ մեր եկեղեցին վերակառուցման կարիք ունի», այսպես է սկսում բոլոր շահագրգիռ կողմերին ուղղված իր շրջաբերական նամակը Միչիգանից (ԱՄՆ) հայտնի արդյունաբերող եւ գյուտարար, ընդհանրապես Կովկասի եւ մասնավորապես Հայաստանի ապագայի հեռանկարներով մտահոգված գործարար եւ բարերար Կառլ (Գալուստ) Սողոյանը, որը երեք տարի առաջ մեկ ուրիշ՝ «Thunderbolt AGA Project» որոտաշունչ ծրագրով հանդես էր եկել՝ տեւական խաղաղություն եւ հարաճուն բարգավաճում նախատեսելով Անդրկովկասի երեք հանրապետություններին:

Սողոյանի համոզմամբ, հնարավորությունների «պատուհանը» բաց է մնում միայն շատ կարճ ժամանակով, եւ եթե մենք չկարողացանք եկեղեցու բարձրագույն աթոռին բազմեցնել ամենակարող եւ ամենահմուտ թեկնածուին, ապա կորցրած պիտի լինենք ոսկյա մի պատեհություն, որը երեւի թե չհայտնվի նորից բավական երկար ժամանակ: Նա պնդում է, որ «կարեւոր է գործել անհապաղ»:

«Մեր եկեղեցին համախմբման դեր է կատարել, երբ անկախ չէինք, մեր «երկիրն» է դարձել, երբ Հայաստանն օտար նվաճողների տիրապետության տակ է եղել: Անթիլիասի կաթողիկոսությունը Կիլիկիայում ստեղծվել է ոչ թե եկեղեցին բաժանելու միտումով, այլ օգնելու, որ պահպանենք մեր հավատքը՝ մեր եկեղեցու եւ պետության համար վտանգավոր եւ վճռորոշ ժամանակաշրջանում», պնդում է Սողոյանը: «Էջմիածինը եւ Անթիլիասը միեւնույն Հայ առաքելական եկեղեցին են եւ պետք է անպայման միավորվեն դարձյալ», գրում է նա՝ առաջարկելով հետեւյալ «պարզ եւ իրագործելի» ծրագիրը՝ բաղկացած երեք հիմնական կետերից. ա) շղթայական ենթակայություն, բ) պատասխանատվություն, գ) հաշվետվություն:

Ըստ նրա, ծրագիրը բոլոր հայերի համար էլ շահեկան է, քանի որ նպատակ ունի միավորելու եւ դրանով իսկ ամրապնդելու, ուժեղացնելու ու առավել հաշվետու դարձնելու մեր եկեղեցին ժողովրդի առաջ: Նա հավատացած է, որ միայն այդ իրագործումով կարելի կլինի ունենալ ավելի շատ հետեւորդներ եւ մրցունակ դառնալ օտար կրոնական խմբավորումների մեջ, որոնք փորձում են հավաքագրել մեր հայրենակիցներին:

Անկախ նպատակներից եւ գործունեության ոլորտից, բոլոր հաջողակ եւ արդյունավետ կազմակերպություններն էլ հաշվետու են իրենց ձեռքբերումների համար: Երբ որեւէ կազմակերպություն դադարում է հաշվետու լինելուց, զրկվում է իր առաքելությունը շարունակելու դրդապատճառներից: Ո՞ւմ առաջ է այսօր հաշվետու հայկական եկեղեցին: Ոչ մեկի: Ոչ մի մեխանիզմ չկա նման հաշվետվություն պահանջելու նրանից: Իսկ դա կարեւոր է, որովհետեւ մենք սփյուռքում եւ հայրենիքում ավելի քան երբեւէ կարիք ունենք հզոր եւ եռանդուն մի եկեղեցու, որը կկարողանա համայն աշխարհի հայության հնարավորությունները երեւան հանել եւ նպատակաուղղել ընդհանուր զարգացմանն ու առաջխաղացմանը:

Ինչպիսի՞ քայլեր են անհրաժեշտ.

1) Ստեղծել ղեկավար-գործադիր մի մարմին՝ կազմված բարձրաստիճան եկեղեցական առաջնորդներից եւ հոգաբարձուներից ու բարերարներից՝ անմիջապես գործի լծվելու եւ զբաղվելու անհրաժեշտ փոփոխությունների մշակումով:

2) Ստեղծված մարմինը պետք է վերանայի գոյություն ունեցող բոլոր կանոնները եւ մշակի եկեղեցու նոր առաքելությունն ու նպատակները նոր ժամանակներին համապատասխան:

3) Սահմանել կաթողիկոսության պաշտոնի առավելագույն տասնամյա մի շրջան՝ հնարավորություն ընձեռելով ավելի շատ հոգեւորականների զբաղեցնելու այդ պաշտոնը եւ վերացնելով առաջացած տարիքի հետեւանքով մտավոր եւ ֆիզիկական անկարողության հարցը: Նոր կաթողիկոս ընտրել նախկինում հարուստ փորձի, ինչպես նաեւ մտավոր, հոգեւորական եւ կազմակերպչական կարողությունների հիման վրա:

4) Անհապաղ վերացնել գոյություն ունեցող բաժանումը Էջմիածնի եւ Անթիլիասի միջեւ: Առաջիկա բոլոր ընտրությունների ժամանակ ազգի կամքով ընտրված կաթողիկոսները պետք է ինքնաբերաբար դառնան նաեւ Անթիլիասի կաթողիկոսը՝ դրանով իսկ ապահովելով մեր եկեղեցու միասնականությունն ու կայունությունը:

5) Մշակել որոշակի մեթոդ եւ ստեղծել լծակներ կամ մեխանիզմներ, որոնց միջոցով կարելի լինի օբյեկտիվորեն գնահատել հոգեւորականների (բոլոր աստիճանների) կատարած աշխատանքը եւ ըստ այդմ վարձահատույց լինել նրանց՝ ամենաարժանավորներին առաջ քաշելով եւ աստիճանի բարձրացում շնորհելով: Սա լավագույն ձեւն է բարձրացնելու նրանց նվիրվածությունն ու պարտավորվածությունը եկեղեցուն:

6) Սահմանել շղթայական ենթակայության համակարգ, համաձայն որի յուրաքանչյուրը հաշվետու է իր վերադասին, իսկ բոլորը՝ ժողովրդի առաջ:

7) Պատրաստել նոր հոգեւորականներ եկեղեցու նոր առաքելությանը համապատասխան ոգով:

Պրն Սողոյանն այս նամակն ուղղում է եկեղեցական եւ կառավարական բոլոր պաշտոնյաներին, ինչպես նաեւ համայն հայ ժողովրդին՝ պատգամելով. «Չկա ավելի մեծ գործ, քան Հայաստանին ծառայելը: Աստված օրհնի բոլոր նրանց, ովքեր իրենց լուման են ներդնում հանուն Հայաստանի պետականության եւ պահպանության, ու նզովյալ լինի նա, ով չի կատարում իր պարտքը»:

Պատրաստեց Հ. Օ.

digitised by A.R.A.R.@

– Պրն Ուզուներ, թուրք գործարարներն ի սկզբանե հետաքրքրություն դրսեւորեցին Հայաստանի հանդեպ։ Ի՞նչ պատճառներով։

– Երբ Խորհրդային Միությունում սկսվեց վերակառուցումը եւ օտարերկրացիների առջեւ բացվեցին բոլոր հանրապետությունների դռները, մենք ուսումնասիրության առումով այդ դաշտը՝ միության տարբեր երկրներում բնակվելով եւ գործարարությամբ զբաղվելով։ Ես ինքս աշխատել եմ դեռ են դեպքեր, երբ ուղղակիորեն կորցրել ենք չափազանց խոշոր գումար, եւ օրենքը մեզ որեւէ կերպ չի պաշտպանել։

Օտարերկրացի գործարարների հանդեպ տարվող ծեր երկրի հարկային քաղաքականությունը շատ անհարմար է եւ ասես այնպես է տարվում, որ դիտավորյալ խանգարի ագնիվ աշխատանքին։ Համեմատելով ասեմ՝ Թուրքիայում, օրինակ, օտարերկրյա ներդնողների հանդեպ շատ ու շատ զիջումներ են կիրառվում՝ այդ թվում եւ ծախողված համարելով, հեռացավ Հայաստանից։

Ավելացնեմ միայն, որ անցյալ տարվա ընթացքում նա ՀՀ պետբյուջե էր վճարել մոտ 1,5 մլն դոլարի չափով հարկ, ինչն այժմ, փաստորեն, ընդհատվեց։ Նման ծախողումների պատմությունն արագ է տարածվում՝ վանելով ներդրում անել ցանկացող այլ օտարերկրացիներին։ Այնինչ այստեղ պարապուրդի մատնված բազմաթիվ գործարաններ կան, որոնք ներդնողների հետ համատեղ ուժերով կարելի կլիներ վերագործարկել։

Թուրքիայում վստահում են հայ գործարարներին

Իսկ Հայաստանում թուրք գործարարների՞ն

Օտարերկրացի ներդնողների որոշակի մասը հավաստում է, որ Հայաստանում ձեռնտու եւ հեռանկարային է գործ հիմնելը, մյուսները հակված են հակառակ տարբերակին։ Իսկ փաստերն արձանագրում են Հայաստանում մեծ չափով նվազել է օտարերկրյա ներդրումների թիվը։ Վերջերս ՀՀ նախագահին այս իրողությունը բացատրեց նախընտրական քաղաքարշավի եւ լրատվամիջոցներում ծավալված իննավարկաբեկման պատճառներով, սակայն պատճառները, թերեւս, կարող եմ փնտրել նաեւ փոքր-ինչ այլ ուղղությամբ՝ պաշտոնական դիրքի չարաշահումներ, բյուրոկրատական դրսեւորումներ, հարկային ու մաքսային արհեստական անհարմարություններ (մանր օրինակները չկկայակոչենք), որոնք խանգարում են Հայաստան մուտք գործող ոչ միայն խոշոր, այլեւ միջին ու մանր գործարարներին։ Ի դեպ, վերջին երկուսին չարժե թերագնահատել, քանի որ, ավելի մեծածավալ լինելով, համագործակցում են մեր մանր ու միջին գործարարների հետ՝ աշխուժացնելով հասկապես արդյունաբերության շատ ոլորտներ։ Ինչպես, եթե ընթերցողը հիշում է, մի ժամանակ, 90-ականների սկզբին, Հայաստանի գործարարների եւ արդյունաբերողների միությունն աշխուժացրեց հարաբերությունները թուրք գործարարների հետ, որոնք, այցելելով մեզ, համագործակցելու մեծ հետաքրքրություն ցուցաբերեցին։ Այսօր Հայաստանում գործարարությամբ զբաղվող թուրքերը մեծ թիվ չեն կազմում, սակայն Հայաստանում նրանց առկայությունն ու ձեռնարկած գործը որոշակի հետաքրքրությամբ են դիտարկվում։ Տեղեկանալով, որ քաղաքի կենտրոնական մասերից մեկում գտնվող «Էրեբունի» արեւելյան խոհանոց-ռեստորանը պատկանում է թուրք գործարարի Սեզաի Ուզուներին, որոշեցինք զրուցել նրա հետ։

ԱՊՀ գրեթե բոլոր երկրներում՝ առաջնորդվելով այն ճշմարտությամբ, որ զբոսաշրջությունից են սկիզբ առնում ժողովուրդների, երկրների մերձեցումն ու գործնական ծրագրերը։ Իսկ գործ հիմնելիս հաշվի են առնում, թե որքանով են տվյալ ժողովրդի աշխարհայացքն ու նիստուկացը հոգեհարազատ իր ազգայինին, այլապես դժվար կլինի համագործակցելը։ Մենք ԱՊՀ երկրների թվում ամենաշատ ընդհանրությունը գտանք հայերի հետ։ Սա պատճառներից մեկն է։ Բացի այդ՝ դուք խելացի եւ աշխատասեր ժողովուրդ եք, ինչը միշտ էլ բարձր է գնահատվում օտարերկրացիների կողմից։

Ես արդեն վաղուց եմ աշխատում Հայաստանում, իսկ այս գործը հիմնել եմ ընդամենը երեք ամիս առաջ։ Թեպետ նյութական վնասներ եմ կրել ու կրում եմ, բայց հավատում եմ, որ գործս կկարգավորվի, եւ այստեղ արժե աշխատել։

– Այնուամենայնիվ, Հայաստանի ու Թուրքիայի միջեւ բացակայում են դիվանագիտական հարաբերությունները։ Որպես ազգությամբ թուրք՝ Ձեզ Հայաստանում անվտա՞նգ եք զգում։

– Առանց կասկածի կարող եմ հայտարարել, որ Հայաստանն իմ տեսած ամենաանվտանգ երկիրն է. սա ասում եմ որպես պարզապես օտարերկրացի, որը շրջել է աշխարհի շատ երկրներով, այդ թվում՝ նախկին Խորհրդային Միության ողջ տարածքով։ Այս քաղաքում, օրինակ, օրվա ցանկացած ժամի, նույնը՝ գիշերը, կարող ես հանգիստ դուրս գալ փողոց՝ չվախենալով հանցագործ խմբերի կռիվներից, ահաբեկչական գործողություններից, անհարգալից վերաբերմունքից։ Մեզ մոտ այդպես չէ։

Իսկ որպես թուրք կարող եմ ընդամենը ասել, որ այստեղ երբեւէ չեմ բախվել որեւէ ոտնձգության՝ ազգային պատկանելությանս պատճառով։ 8-9 տարի աշխատելով օտար երկրներում՝ երբեք ընտանիքս ինձ մոտ չեմ հյուրընկալել, իսկ անցյալ տարի կինս ու երկու դուստրերս բերեցի Հայաստան եւ ավելի քան մեկ ամիս այստեղ էին։ Հայրենակիցների հետ շփվելիս այս մասին միշտ պատմում եմ։

Մեր երկրների միջեւ չկան դիվանագիտական հարաբերություններ, բայց նման դեպքերում մեզ պես ներն են կատարում ժողովրդական դիվանագետի դերը։

– Այստեղ գործարարությամբ զբաղվելի՞ս էլ Ձեզ նույնքան ապահով եք զգում։

– Մենք Հայաստանում ծեռք բերեցինք շատ գործընկերներ, որոնց վստահորեն կարող ենք նաեւ ընկեր համարել, այդպիսիների հետ գործ ծեռնարկելիս չենք խաբվել։ Սակայն եհարկերին, էլեկտրաէներգիային, գազի կամ ջրի վարձավճարներին առնչվող, նրանց տրվում են ինչ-ինչ արտոնություններ։ Եթե պետությունը չդիմի նմանօրինակ քայլերի, այլ միանգամից գանձի եկամտի մինչեւ 50 տոկոսը կազմող հարկեր, անշուշտ արտասահմանցի ներդնողները կզգուշանան տվյալ երկրում գումար ներդնելուց, ծրագրեր կառուցելուց։

Թեպետ, մեր կարծիքով, Հայաստանը ժողովրդավարության առումով առավելություններ ունի ԱՊՀ մյուս երկրների հանդեպ, բայց, միաժամանակ, այստեղ նկատելի են մոտեցումներ, որոնք հակասում են ժողովրդավարության ու հավասարության սկզբունքներին։ Իմ հայրենակիցներից մեկը (անունը կգերադասեի չնշել) վերջին տարիներին խոշոր ներդրում կատարեց Հայաստանում՝ մեծ քանակությամբ ալյուր ներկրելով եւ դրա առեւտուրը ծավալելով։ Սակայն նկատեցինք, որ նույն գործով զբաղվող տեղի ձեռնարկություններն արտոնյալ վիճակում են։ Իսկ մենք վնասներ ենք կրում, քանի որ Թուրքիայում տվյալ ապրանքը ծեռք էինք բերում ավելի էժան գնով, քան տեղի շուկայում է, բայց ծեր մաքսային ծառայությունը պարտադրում էր իր շուկայում հաստատված գինը՝ դրան համապատասխան տուրք գանձելով։ Այնուհետեւ, ստեղծված իրավիճակի սահմաններում վաճառելով ապրանքը, տեսնում էինք նաեւ, որ տեղի գործարարները նույն ապրանքը վաճառում են ավելի էժան գնով, ինչից ենթադրեցինք, որ հավասար պայմաններում չէին կատարել հարկային պարտավորությունները։ Իմ հայրենակիցը գործը կլիներ վերագործարկել։

Միաժամանակ մենք չէինք ցանկանա, որ այս, իմ կարծիքով, ուղղելի դժվարությունները պատճառաբանվեին օրենքի անկատարությամբ, ընդհակառակը, ծեր օրենքները, որպես այդպիսիք, առաջադիմական են, եթե պետությունը վերահսկի իր պաշտոնյաների գործողությունները։

– Թուրքիայում եւս հայաստանցի գործարարներ են աշխատում, ընդ որում՝ փոքր թիվ չեն կազմում։ Ո՞ր ոլորտներում է նրանց գործունեությունն առավել հաջողված։

– Հայ գործարարները մեզ մոտ առավել շահութաբեր են համարում սննդամթերքի, հագուստի եւ շինանյութերի առեւտուրը։ Թուրքիայի առեւտրական շրջանակներում հայերի հանդեպ ցուցաբերվող վստահության գործակիցն այնքան բարձր է, որ կարող են անգամ, առանց կանխիկ գումար վճարելու եւ լոկ երաշխավորությամբ ապրանք ստանալ՝ իրացնելու։ Ոչ մի վրացի, ադրբեջանցի կամ այլ ազգի ներկայացուցիչ նման արտոնություն չի վայելում։ Պարզապես մինչ օրս հայերն իրենց դրսեւորել են որպես վստահելի գործընկերներ, եւ նրանց հետ Թուրքիայում որեւէ խնդիր չենք ունեցել։

Որոշ հայ գործարարներ էլ ծեր երկրում հիմնած իրենց կազմակերպություններն այնքան են ընդլայնել, որ աշխատանք ու ծրագրեր են իրականացնում նաեւ ԱՊՀ այլ երկրների հետ։ Նրանց հաջողության պատճառը, կարծում եմ, առեւտրի, ընդհանրապես ծեռներեցության օրենքներին ճիշտ տիրապետելն է։

ԱՆՈՒՇ ԲԱԲԱՅԱՆ

ԱՆՕՐԻՆԱԿԱՆ ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐ

Մեծ Բրիտանիան, Գերմանիան եւ Ֆրանսիան պահանջել են խստացնել վերահսկողությունը

ԲՐՅՈՒՍԵԼ, 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՍՆԱՐՔ։ Մեծ Բրիտանիան, Գերմանիան եւ Ֆրանսիան Եվրախորհրդից պահանջել են խստացնել վերահսկողությունը անօրինական ներգաղթողների նկատմամբ։

Երեք երկրներն այդ նախաձեռնությամբ դուրս են եկել հենց հաջորդ օրն այն բանից հետո, երբ հայտնի են դարձել Ավստրիայում կայացած ընտրությունների արդյունքները, որտեղ ծայների մեծամասնությունն անսպասելիորեն ստացել է իրավածայրահեղական կուսակցությունը։ Փարիզը, Բեռլինը եւ Լոնդոնը առաջարկում են Եվրախորհրդի բոլոր երկրների համար հաստատել միասնական ներգաղթային կանոններ, որպեսզի ներգաղթյալը՝ մերժում ստանալով մեկ երկրից, չկարողանա ընդունվել մյուս երկրի կողմից։ Եվրախորհրդի երկրներ անցանկալի անձանց մուտքը կանխելու համար առաջարկվում է խստացնել նաեւ վիզայի ռեժիմը, հայտնում է BBC բրիտանական ծառայությունը։ Անօրինական ներգաղթի խնդիրը քննարկվել է վերջերս Բրյուսելում՝ Եվրախորհրդի անդամ-երկրների արդարադատության եւ ներքին գործերի նախարարների հանդիպման ընթացքում։ Ներգաղթի խնդիրների դեմքում՝ մենք չենք կարող պտավինել պատասխանատվությանը, -հայտարարել է Գերմանիայի ներքին գործերի նախարար Օտտո Շիլլին հանդես գալով մամլո ասուլիսում։ Յուրաքանչյուր ժողովրդավարական կառավարության պարտականությունն է իր քաղաքացիներին հավաստացնել, որ մենք անում ենք հնարավոր ամեն ինչ, որպեսզի կանգնեցնենք անօրինական ներգաղթողների հոսքը։

Աթեֆ Ուբեյդը՝ Եգիպտոսի նոր վարչապետ

Հոկտեմբերի 5-ին Եգիպտոսի նախագահ Հոսնի Մուբարաքը խորհրդարանում տվել է սահմանադրական երդում իր 4-րդ գահակալության համար, որը տեւելու է 6 տարի։ Այնուհետեւ նա ընդունել է վարչապետ Քամալ Գանզուրիի հրաժարականը նոր կառավարության ծեւավորումը հանձնարարելով Աթեֆ Ուբեյդին։ Նոր վարչապետ Ուբեյդը Եգիպտոսի ամենահին նախարարներից մեկն էր։ 1984 թ. ի վեր նա զբաղեցրել է նախարարական մի քանի պաշտոն, հիմնականում՝ սեփականաշնորհման եւ գործարարության ոլորտներում։ 66-ամյա Աթեֆ Ուբեյդը ԱՄՆ-ում ստացել է ճնշեւածագիտության դոկտորի աստիճան եւ լայն հարաբերություններ ունի միջազգային ֆինանսատնտեսական շրջանակների հետ։

Մինչեւ հոկտեմբերի 9-ը նոր վարչապետը կկազմավորի նոր կառավարություն, որն, ըստ դիտորդների, 30-40 տոկոսով վերափոխվելու է։

Ելույթ ունենալով խորհրդարանում նախագահ Մուբարաքը հաստատել է, որ իր 4-րդ ժամկետում փոփոխություններ է կատարելու աշխատանքի եւ պաշտոնյաների վերաբերյալ։ Այնուհանդերձ, դիտորդները անհավանական են համարում փոխնախագահի նշանակումը, պաշտոն, որ թափուր է 1981 թ.-ից, երբ Հոսնի Մուբարաքը առաջին անգամ ստանձնեց Եգիպտոսի ղեկը։

«Անվտանգ միջանցքը» միացնում է պաղեստինցիներին

Խորքին բանակցություններից հետո, հոկտեմբերի 5-ին, պաղեստինցիներն ու իսրայելցիները ստորագրեցին համաձայնագիր, այսպես կոչված «անվտանգ միջանցքի» մասին։ 40 կմ երկարությամբ այս ճանապարհը, հատելով Իսրայելի հարավային տարածքը, միացնելու է պաղեստինյան ինքնավարության երկու մասերը՝ Արեւմտյան ափը եւ Գազայի հատվածը։ Այս ճանապարհը կենսական նշանակություն ունի պաղեստինցիների համար, քանզի Թել Ավիվի ծեռնարկած անվտանգության դաժան միջոցների պատճառով գրեթե միմյանցից մեկուսացվել էին այդ երկու շրջանների պաղեստինցի բնակիչները։ Հարաբերականորեն «ազատ» այդ միջանցքը նպաստելու է նրանց ընտանիքների վերամիավորմանը, առեւտրի աշխուժացմանը եւ այլն։ Ի դեպ, նման «անվտանգ» երկրորդ միջանցքի բացումը տեղի է ունենալու շուրջ 4 ամիս հետո, որն Արեւմտյան ափի հյուսիսային մասերը միացնելու է Գազայի հատվածին։ Երբեւէկելի այս երկու ուղիները նախատեսված էին «Ուայ ռիվեր-2» համաձայնագրով։

Ա. Մ.

Բուլղարական ռադիոակտիվ սոկեր Ստրասբուրգի մախաստանը

Ստրասբուրգի մախաստան աշխատողներն օրերս չափից ավելի տարբերով հայտնաբերեցին Բուլղարիայից առաքված ռադիոակտիվ սոկերի երկու խմբաքանակ։ Ինչպես տեղեկացնում է «Պուեն» հանդեսը, մահացու վտանգավոր այդ սոկերը վարակված են ռադիոակտիվ ցեզիումով, որը Չեռնոբիլի ատոմակայանի 1986 թ. աղետի հետեւանքներից մեկն է։

Արդեն մի քանի տարի Արեւելյան Եվրոպայից սունկ է ներմուծվում արեւմտաեվրոպական երկրներ։ Ստրասբուրգի միջադեպն այնքան էլ չզարմացրեց ռադիոակտիվության մասնագետներին, որոնք քաջատեղյակ են ուրանի տրոհման հետեւանքներին։ Մասնագետների թվացյալ սառնասրտության առաջին պատճառն այն է, որ միջուկային ռեակտորում ուրանի տրոհումից ստացվող հազվագյուտ մետաղ ցեզիումի իզոտոպը երեսուն տարում ռադիոակտիվ քայքայմամբ կորցնում է իր զանգվածի կեսը եւ համեմատաբար անվտանգ դառնում, մինչդեռ այդ ժամկետի կեսն էլ չի անցել։

Երկրորդ պատճառն այն է, որ սոկերի հյուսվածքներում ցեզիումի կուտակումը սովորական երեւույթ է համարվում։ Ֆրանսիայի ատոմային էներգիայի հանձնաժողովի աշխատակից Անն Ֆլյուրի-Լարը դա բացատրում է հետեւյալ կերպ. «Անտառների կավահողերը, որտեղ սոկեր են աճում, ցեզիումի ծուղակներ են։ Այսպիսով, բուսահողից սնուցիչ նյութեր յուրացնող սոկերը միաժամանակ կլանում են ցեզիում, որն իր հատկություններով բավական նման է կալիումին»։

Ի դեպ, մասնագետներն արդեն իսկ փորձում են բուսահողից ցեզիում կլանող որոշ բույսեր ու միկրոօրգանիզմներ օգտագործել հողերի մաքրման նպատակով։

Պ.

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Մշակույթ

Պետրոս Զարդարյանի վերջին գիրքը

Պատասխանություն փոխարեն

Թուրք գրող Յակուբ Կարաօսմանօղլին իր «Օտարը» վեպում պատմում է, թե ինչպես երիտասարդ մտավորականը ազգային ինքնագիտակցությունը բարձրացնելու նպատակով գյուղացիներին քարոզում է աջակցել Մուստաֆա Քեմալին.

– Ինչպե՞ս կարող է մարդը թուրք լինելով, հանդես չգա Քեմալ փաշայի կողմնակից:

– Իսկ մենք, պարոն, թուրք չենք,- պատասխանում են գյուղացիները:

– Մենք, փառք ալլահին, մուսուլման ենք...

Ասվածին ավելացնենք, որ Քեմալ Աթաթուրքի ժամանակներից սկսած քաղաքացիական իրավունք ստացավ «թուրք» անվանումը, որպես թուրքական ժողովրդի ընդհանուր ինքնանվանում: «Օսմանցի» բառն աստիճանաբար դուրս մղվեց գործածությունից: Իսկ «մուսուլման» անվանումն այժմ նշանակում է միայն կրոնական պատկանելություն:

Օսմանյան կայսրության ժամանակ թուրքերն ունեին երեք լեզու: Արաբերենը կրոնական լեզուն էր: Օսմանյան լեզուն պաշտոնական, գրական լեզուն էր: Թուրքերենը ժողովրդական խոսակցական լեզուն էր:

Չխորանալով այս իրողության մեջ, ասենք միայն, որ կառավարող սելջուկյան վերնախավը «թյուրք» բառն օգտագործում էր որպես հայհոյանք: «Թուրք» անունով էին նրանք կոչում հասարակ ժողովրդին՝ քոչվորներին ու գյուղացիներին:

Վերոհիշյալ հարցերը պատմականության դիրքերից քննարկվում են սփյուռքում հայտնի մտավորական Պետրոս Զարդարյանի **«Թուրք ազգ» մը գոյութիւն ունի՞ արդեօք»** գրքում, որը լույս է տեսել Ստոկհոլմում, հեղինակի մահից հետո:

Պետրոս Զարդարյանը, լինելով շինարար-ճարտարապետ, ամենայն խորությամբ ու բազմակողմանի ուսումնասիրել է հայ ժողովրդի ու նրա հարեւանների պատմությունը՝ ուշադրությունը դարձնելով հայ-թուրքական առնչությունների վրա, քննական հայացք նետելով բազմաթիվ կնճռոտ խնդիրների վրա:

Հենց սկզբից ընդգծենք, որ Պ. Զարդարյանն իր այս աշխատության մեջ ամենայն հարգանքով է վերաբերվում թուրք ժողովրդին եւ շեշտում է միայն իրեն հետաքրքրող խնդրի գիտական քննությունը:

Գրքում տպագրված է հեղինակի գրչին պատկանող 9 գիտական հոդված՝ հարուստ ծանոթագրություններով: Հիշենք դրանցից մի քանիսի վերնագրերը. «Թրքախօս վաչկատուն ցեղախմբերու մասին», «Փոքր Ասիոյ թրքախօս մահմեդական բնակչութեան մասին», «Թուրքիա» անունը», «Այսպես կոչուած «ազրպէյճանցի ազգ» եւ «Ազրպէյճան» երկրի մասին» եւ այլն:

Գրքի վերջում տեղադրված է նաեւ հեղինակի կազմած եւ մեծ հետաքրքրություն ներկայացնող 20 քարտեզ:

Ուշադրություն դարձնելով «Թուրքիա» անվանմանը, հեղինակն ընդգծում է, որ այդ բառ-անունը հնարվել է Մերձավոր Արեւելքի մասին աղոտ պատկերացում ունեցող եվրոպացիների կողմից, որոնք եւ դա օգտագործել են «Օսմանյան պետություն», «Օսմանյան կայսրություն» հասկացության փոխարեն: Ըստ եվրոպացիների, պարզաբանում է հեղինակը, Թուրքիա էին կոչվում բոլոր այն երկրները, որոնք գրավել էր Օսմանյան կայսրությունը: 1923 թ. օսմանյան պետության փոխարեն սկսեցին գործածել «Թուրքիա» անվանումն այն պարզ պատճառով, որ այդպիսի անունով պետություն կամ երկիր գոյություն չուներ:

Հեղինակը միանգամայն գիտական դիրքերից է մոտենում «Ադրբեջան», «ադրբեջանցի» անվանումների բացատրությանը:

Պ. Զարդարյանը «թուրք ազգ», «թուրքական պետություն» հասկացություններին զուգահեռ «Հայոց հանդէպ ցեղասպանութեան գործողութիւններու հինգերորդ ժամանակաշրջանը 1923-էն մինչեւ այսօր» վերնագրով հատվածում Հայկական ցեղասպանության օրինակով ցույց է տալիս, թե իրականում ինչ է իրենից ներկայացրել օսմանյան, թուրքական պետությունը՝ նրա տիրապետության տակ հայտնված ժողովուրդների համար:

Այս հատվածում, ըստ էության, հայ պատմագիտության մեջ նոր փաստերի ուժով բացահայտվում են Լոզանի կոնֆերանսից հետո «Նոր» Թուրքիայի հայահալած քաղաքականության բոլոր դրսեւորումները: Առանձնակի ուժով են ընդգծվում թուրքական կեղծարարների նկրտումների հետապնդած նպատակները, որոնց մեջ ոչ միայն տեղ է գտել Հայկական ցեղասպանության ժխտումը, այլեւ Թուրքիայում ապրող մյուս ժողովուրդների գոյությունը:

Թուրքական նորօրյա տեսակետի համաձայն, ինչպես փաստում է Պ. Զարդարյանը, Թուրքիայում ապրող հույները հույն ուղղափառ եկեղեցուն պատկանող թուրքեր են: Հայերը՝ Հայ առաքելական եկեղեցուն պատկանող թուրքեր: Լազերը՝ այդպիսի ազգ կամ ժողովուրդ Թուրքիայում գոյություն չունի: Քրդերը լեռնցի թուրքեր են եւ այլն:

Խոսելով այս մասին, Պ. Զարդարյանը մերկացնում է թուրք կեղծարարների «գիտական» մարզանքները:

Եվ վերջապես մի խնդրի մասին: Ելնելով նյութի շարադրանքից, գրքի հեղինակն առաջարկում է խուսափել գործածելու «ֆրանսահայ», «հունահայ» եւ այլ նմանատիպ արտահայտություններից:

Ինչո՞ւ: Որովհետեւ «անոնք ըստ հայերէն լեզուի կանոններուն կը նշանակեն ոչ հայեր»: Եվ դրանց փոխարեն հեղինակն առաջարկում է գործածել «ֆրանսաբնակ հայ», «Ֆրանսայի հայկական համայնք» եւ ոչ թե «ֆրանսահայ համայնք» եւ այլն:

Ամփոփելով մեր խոսքը, հարկ ենք համարում նշել, որ Պետրոս Զարդարյանն իր այս աշխատությամբ պատշաճ ներդրում ունի հայ ժողովրդի պատմությանն առնչվող մի շարք խնդիրների բացահայտման մեջ եւ ափսոսանքով նշում ենք, որ նրա անժամանակ մահով կսրվեց իսկական հայրենասերի, օբյեկտիվ գիտնականի ստեղծագործական միտքը, որը դեռ կարող էր շատ օգուտ բերել հայագիտությանը:

ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Զրույց Շաքե Թուխմանյանի հետ՝ բեմից դուրս

Զբոսայգում խոստովանելիս

Երեւանյան հրաշալի աշուն է, եւ ես զրուցում եմ 60-ականների վերջի եւ 70-ականների հայ բեմի անչափ հետաքրքիր արտիստուհիներից մեկի, առայժմ վերջին Դեզդեմոնա Շաքե Թուխմանյանի հետ: Ամուսնու՝ Ժան Նշանյանի հետ կարճ ժամանակով ամերիկյան Լոս Անջելես քաղաքից Երեւան է եկել «Կայսր»-ում խաղալու համար: Եվ պատեհ առիթը բաց չեմ ուզում թողնել զրուցելու մի արտիստուհու հետ, որը 17 տարեկանում մեզ Դեզդեմոնայի ողբերգությունը ներկայացրեց:

– Իմ կյանքում երբեք չի եղել մի պահ, երբ ես մոռանամ իմ բեմելը,- ասում է Շաքեն,- Դա, երեւում է, ճակատագիր էր: Իսկ ես ճակատագրին հավատում եմ: Գուցե ամբողջությամբ չէի ընկալել Դեզդեմոնային, բայց խնդիր ունեի, որ բեմադրիչն էր առաջադրել: Երեւի թե հանդիսատեսին համոզեցի իմ անմեղությամբ, խոսքի գեղեցկությամբ, իմ արտաքին տեսքով:

– Իսկ հիմա, տարիներ անց, ինչպե՞ս եք գնահատում Ձեր Դեզդեմոնան:

– Այժմ անշուշտ ուրիշ վերաբերմունք ունեմ: Հիմա այդ դերը նորից չեմ խաղա: Այլեւս այդքան անմեղություն հնարավոր չէ ներկայացնել: Եվ հետո, կա նաեւ ուրիշ մի պարագա. այն միֆը, որ ստեղծվել է Դեզդեմոնայի իմ ներկայացրած տարբերակի շուրջ, չեմ ուզում փշրել...

Շաքե Թուխմանյանը 1967-80 թվականներին Երեւանի բեմերում ու հեռուստատեսությամբ մի շարք ներկայացումների մասնակցեց. «Չառ», «Վերջին զոհը», «Իֆիգենիան Ավլիսում»: Ասենք, որ Եվրիպիդեսի այս ողբերգությունում խաղացել է Սառա Բեռնարը, ուստի Շաքե Թուխմանյանի համարձակությունն այս պարագայում նույնպես նկատելի է: Ընդհանրապես, այս կինն ինձ (եւ ինչու միայն ինձ) զարմացրել է խենթության հասնող իր համարձակություններով, ծայրահեղ իրավիճակներով ինքն իրեն բացատրելու ռիսկով: Գուցե բոլոր կանայք այդպես են ներքուստ, սակայն քչերը կարող են այսպես պահել իրենց: Այդպես է վարվել նաեւ Շաքեն ամուսնու՝ Ժան Նշանյանի բեմադրած «Կայսրը» ներկայացման մեջ: Մեր մեծագույն մտածողներից մեկի՝ Շանթի կայսրուհին Շաքե Թուխմանյանի կատարմամբ բոլորովին այլ որակ ունի. կայսրուհին է կայսրեր ստեղծում, ոչ թե դառնում է հերթական կայսրի կինը...

– Ամեն մի ուժեղ կայսրի ետեւում ուժեղ կայսրուհի է կանգնած, ասում է Շաքեն: – Այս դեպքում կայսրուհին ուժեղ կայսր է ուզում: Եթե չլիներ Օհան-Գուրգենը, իմ հերոսուհին կպահեր իր առաջին ամուսնուն, կպահեր ոչ միայն այն պատճառով, որ նա կայսր էր, այլ ուժեղ տղամարդ էր: Ինձ համար, որպես մարդ, առավել հարազատ են ուժեղ տղամարդիկ:

– Մի պահ մոռանանք բեմը, Շաքե, ու իջնենք զբոսայգի: Ուժեղ տղամարդիկ նախընտրող կանայք իրե՞նք էլ ուժեղ են լինում:

– Ոչ, ի՞նչ ես ասում... Ո՞ւմ է պետք ուժեղ կինը: Եթե կինը ուժեղ է, բոլորը հարգում են, երկնչում են նրանից: Բայց լինում են պահեր, երբ նույնիսկ ամենահզոր կանայք մենակ են մնում: Դա ո՞ւմ է պետք, ո՞ր կնոջը: Ահա, այդ պահերին, ո՞ւմ ուսին հենեմ գլուխս, ո՞ւմ հզոր ձեռքն զգամ ուսիս... Ոչ, ուժեղ կինն անգամ իրեն պետք չէ: Ես գիտեմ, որ կանայք շատ ավելի մեծ դժվարություններ հաղթահարելով են անցնում իրենց ճանապարհը, ավելի շատ տուժողով, երբ ցանկանում են շատ բան պահպանել, ստեղծել, արարել: Բայց դա ուժեղություն չէ, հասկանո՞ւմ ես, դա ուրիշ բան է: Ու եթե անգամ դա ուժեղություն պիտի համարվի, ապա միայն կամքի հզորություն... Ես մարդու մեջ գնահատում եմ բարությունը, լավատեսությունը եւ աշխատասիրությունը: Այս իմաստով եմ կշռում մարդուն:

... Երեւանյան սովորական հրաշալի աշուն էր: Բեմը չկար: Բայց կար կինը: Ասում են, թե ամեն կին պետք է արտիստուհի լինի, լավ կինը՝ առավել եւս լավ արտիստուհի: Այդպես ապրում են կանայք՝ ամեն մեկն ստեղծելով իր միֆը: Հետո (չգիտեմ դա երբ է լինում) գալիս է մի ժամանակ, երբ կինը խոստովանության է ծնկչոքում ինքն իր առաջ: Ու երբ այդ խոստովանության ժամին կինը գոնե իրեն կարողանում է ապացուցել, որ շիտակ է ապրել, ապա այդպիսի կանանցով միշտ սքանչանում են:

Շնորհակալ լինենք բախտից, որ մենք Շաքե Թուխմանյան ունենք, Շաքե Թուխմանյան ենք ունենալու: Միշտ: Ու մեր հիացումը երբեք չի պակասի:

ՍԵՐԳԵՅ ԳԱԼՈՅԱՆ

Լուսանկարների ցուցահանդես ազգային պատկերասրահում

Երեկ, Հայաստանի ազգային պատկերասրահում բացվեց «Կրոնական փոքրամասնությունները Իսլամական Հանրապետությունում» լուսանկարների ցուցահանդեսը: Պատկերասրահի տնօրեն Շահեն Խաչատրյանը նշեց, որ սա Իրանի դեսպանատան հետ կազմակերպված թվով հինգերորդ ցուցահանդեսն է: Առանց մշակութային կապերի, անհնար է ժողովուրդների բարեկամությունը: Իրան կատարած այցելության, տեղի հայկական ճարտարապետական հուշարձանների նկատմամբ հոգատար վերաբերմունքի մասին էր հուշարձանների պահպանության վարչության պետ Գ. Գյուրջյանի խոսքը:

Ցուցահանդեսի բացմանը մասնակցում էին Իրանի դեսպանատան աշխատողներ եւ դեսպանի ժամանակավոր հավատարմատար պրն Պուրբանին:

– Իրանում այս տարին կոչվում է Իմամ Խոմեյնիի անունով. Նրա ծրագրերում մեծ տեղ են գրավել ազգային փոքրամասնությունների հիմնախնդիրները: Իրանում, օրինակ, գրադարանները մեծ թիվ չեն կազմում, սակայն ունեն 150 կենտրոն: Հրեաները, որ մոտ 27000 են, դարձյալ մեծաթիվ կենտրոններ ունեն: Ազգային փոքրամասնությունների մեջ ուրույն տեղ են գրավում հայերը՝ մշակութային կյանքով, պատմական անցյալով: Խորհրդարանում ազգային փոքրամասնությունները ներկայացնող 5 պատգամավորից երկուսը հայ են: Իրանում հայերը աշխատում են մոտ 2 հազար արդյունաբերական կենտրոններում: Այն վերաբերմունքը, ինչ տածում ենք այնտեղ՝ հայերի հանդեպ, նույնը մենք զգում ենք այստեղ,- ասաց պրն Պուրբանին:

Իսկ ներկայացված շուրջ 54 լուսանկարները պատմում էին Իրանում ազգային փոքրամասնությունների մշակութային, կրթական օջախների մասին, ծանոթացնում նրանց կյանքին:

Երկու ցուցասրահներից մեկը տրամադրված էր հայերին: Լուսանկարներում հին ու նոր (սբ. Սարգիս, սբ. Մարիամ) հայկական եկեղեցիներն էին՝ վեհաշուք տեսքով, նաեւ սբ. Թադեւոս, սբ. Վանք վանքերը, «Ալիք» հայկական տպարանը, օրիորդաց դպրոցը, «Արարատ» ֆուտբոլային թիմը եւ այլն:

Վերջում հաճելի անակնկալ մատուցեց Կարո Չալիկյանը՝ միջնադարյան երգերի կատարմամբ:

ԱՐՇԱԿ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ԱՍՏՂԵՐԻ ԿՅԱՆՔԻՑ

Այս անգամ էլ է Պլաչիդո Դոմինգոն զարմացնում անսպասելի շրջադարձերով: Աշխարհահռչակ երգչի նոր լազերային սկավառակում ընդգրկված են այնպիսի կատարումներ, որոնք վերջերս զարմացրին նույնիսկ մեքսիկացիներին: Ամբողջ էությունն այն է, որ Պլաչիդոյի երգերը ստեղծվել են մեքսիկական երաժշտության մոտիվներով: Սպասենք հաջորդ անակնկալներին:

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Չհասնենք Դերենիկ Դեմիրճյանի մահակին

Մշակույթի հայկական ֆոնդի «Ծիր Կաթին» պարապմունքի հյուրն էր արձակագիր, հրապարակախոս, հինգ գրքի հեղինակ Մարգո Ղուկասյանը: Քննարկվեց ճանաչված լրագրողի «Ո՞ւր է կղզյակն Սեւանա» գիրքը, որ վերջերս է «Ապոլոն» հրատարակչությունը լույս ընծայել 1500 օրինակով (1000-ը՝ մեկենասներով, 500-ը տպագրվել է ՀՀ մշակույթի, երիտասարդության հարցերի եւ սպորտի նախարարության օժանդակությամբ):

– «Գարունում» աշխատելու տարիներին, բնապահպանության խնդիրները լուսաբանելիս հասկացա, որ լինելու է այս գիրքը: Հասուն փայփայանքով այն ուղղել եմ պատանիներին: Առանց բնության պահպանման կյանքն անիմաստ է ու անհնարին,- ասաց Մարգո Ղուկասյանը:

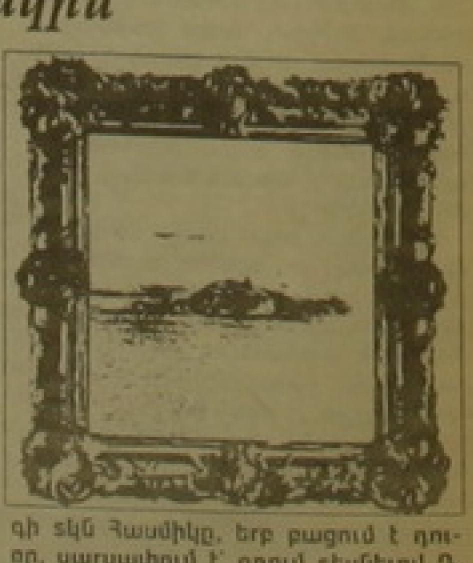

Սեւանի հիմնահարցը բոլորինն է, նրա գոյությամբ է պայմանավորված մեր հետագա գոյությունը, եւ հարկ եմ համարում պատմել մեր երկխոսության մասին, որ կայացել է 50-ականների սկզբին ՀՀ ԳԱ թղթակից անդամ Գ. Ի. Տեր-Ստեփանյանի դռան առջեւ, ուր պատահմամբ հանդիպել են Սեւանի ջրերի բացթողման մոլի ջատագով Ա. Եղիազարովը եւ վիպասան Դերենիկ Դեմիրճյանը: Տանտիրուհին՝ լուսահոգի տկն Հասմիկը, երբ բացում է դուռը, սարսափում է՝ օդում տեսնելով Դ. Դեմիրճյանի ձեռնափայտը՝ ուղղված Եղիազարովի գլխին: Պատճառը վերջինիս պատասխանն էր:

– Ի՞նչ ես մտահոգ, Դերենի՛կ, Սեւանը կհերիքի ինձ ու քեզ, իսկ ապագայի մասին թող սերունդները մտածեն:

Եվ քանի դեռ ապրում են Եղիազարովները եւ շարունակվում է Սեւանի ջրերի անխնա բացթողումը (հաճախ էլ՝ մտածված), նման գրքերի կարիքը շատ է զգացվելու: Չհասնենք Դերենիկ Դեմիրճյանի մահակին...

ԳՈՀԱՐ ԱՐՇԱԿՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Մարզական

ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑ

Ազատ ոճի ըմբիշները պատրաստ են

Վաղը Թուրքիայի մայրաքաղաք Անկարայում սկսվում է ազատ ոճի ըմբշամարտի աշխարհի առաջնությունը: Այդ կարեւոր մարզական ստուգատեսին կմասնակցեն նաեւ մեր հանրապետության ըմբիշները: Երեւանից մեկնելուց առաջ հանդիպեցինք Հայաստանի հավաքականի գլխավոր մարզիչ Հրանտ Ենոքյանին եւ հարցազրույց ունեցանք նրա հետ:

– Պարոն Ենոքյան, ինչպե՞ս են մեր ազատ ոճի ըմբիշները նախապատրաստվել առաջնությանը:

– Մեր հավաքականը երկու շաբաթ տեւողությամբ ուսումնամարզական հավաք է անցկացրել Ծաղկաձորում: Այժմ մեկնում ենք Բելառուսի Հանրապետություն, որի ըմբիշների հետ համատեղ հավաք կանցկացնենք նշանավոր «Ստայկի» մարզահանգրվանում: Իսկ հետո էլ՝ Մինսկից Անկարա կճանապարհվենք:

– Ի՞նչ խնդիրներ ունեցաք նախապատրաստական փուլում:

– Նախապատրաստության աշխատանքները կազմակերպել եւ հոգացել են մշակույթի, երիտասարդության հարցերի եւ սպորտի փոխնախարար Իշխան Զաքարյանը, մարզաձեւի հանրապետական ֆեդերացիայի նախագահ Ստեփան Սարգսյանը: Մեր միակ խնդիրը եղել է ջանասիրաբար մարզվելը:

– Ինչպե՞ս եք գնահատում մեր ըմբիշների մարզավիճակը:

– Նախապատրաստական առաջին փուլը ծանր էր, միաժամանակ արդյունավետ: «Ստայկիում» ծանրաբեռնվածությունը փոքր-ինչ այլ կլինի: Կարծում եմ, տղաները լավ մարզավիճակում են:

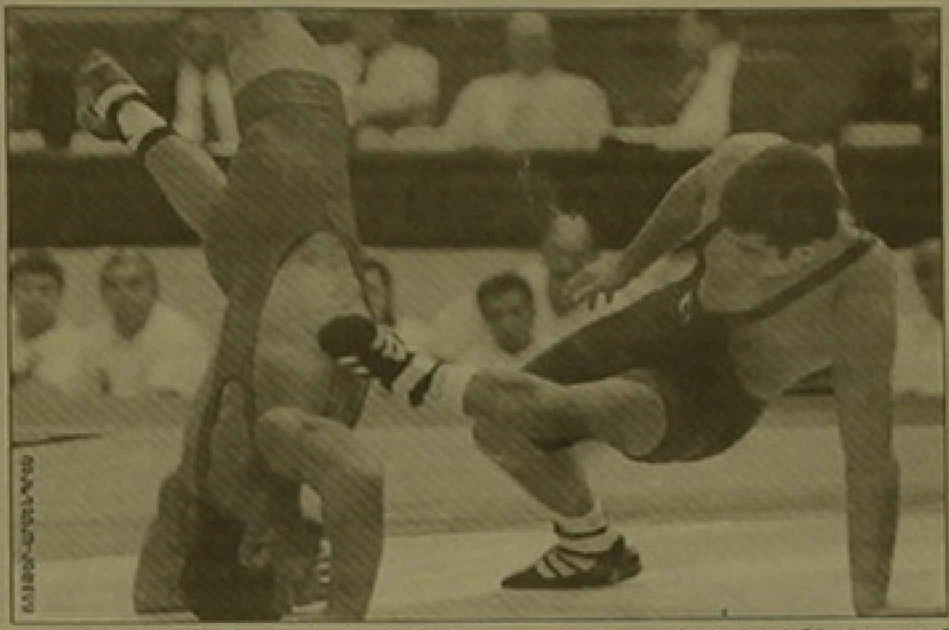

– Ովքե՞ր են ընդգրկված թիմում:

– Անկարայում հանդես կգան Ատլանտայի օլիմպիադայի արծաթե մեդալակիր Արմեն Մկրտչյանը (54 կգ քաշային կարգ), Եվրոպայի երիտասարդների չեմպիոն Մարտին Բերբերյանը (58 կգ), աշխարհի եռակի չեմպիոն Արա Գեւորգյանը (69 կգ), Հաբեթնակ Կուրղինյանը (76 կգ) եւ Մամեդ Ագաեւը (85 կգ):

– Պարոն Ենոքյան, ի՞նչ ակնկալիքներ ունեք այս առաջնությունից:

– Իհարկե, հույսեր ենք կապում մեր տղաների հետ: Մեդալներ նվաճելու մեծ հնարավորություններ ունեն մեր անվանիները: Բայց նախորոք գուշակություններ անել չեմ ուզում: Ինչպես ասում են՝ գորգը ցույց կտա:

ԼԵՎՈՆ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ,
«Հյուսիսային» համալսարանի ժուռնալիստիկայի ֆակուլտետի 4-րդ կուրսի ուսանողուհի

ԿԱՊԵՐ

Պայմանավորվածություններ Սիդնեյում

Վերջերս Հայաստանի ազատ ոճի ըմբշամարտի հավաքական թիմը մասնակցեց Ավստրալիայի Սիդնեյ քաղաքում տեղի ունեցած այդ մարզաձեւի աշխարհի երիտասարդական առաջնությանը: Թիմի հինգ անդամներից 4-ը ֆիզիկական կուլտուրայի ինստիտուտի ուսանողներն էին: Նրանցից Մարտին Բերբերյանն ու Բագրատ Բարսեղյանը իրենց քաշային կարգերում գրավեցին 5-րդ տեղը:

Թիմի հետ Ավստրալիա էին մեկնել նաեւ ֆիզիկական կուլտուրայի ինստիտուտի ռեկտոր, ազատ ոճի ըմբշամարտի Հայաստանի ֆեդերացիայի փոխնախագահ, պրոֆեսոր Վահրամ Առաքելյանը (թիմի ղեկավար) եւ Հայաստանի ԱՕԿ-ի նախագահ Բենուր Փաշայանը:

Վահրամ Առաքելյանը եւ Բենուր Փաշայանն Ավստրալիայում ունեցան մի շարք հանդիպումներ՝ որոշակի հարցեր լուծելու նպատակով: Խնդրեցի պարոն Առաքելյանին՝ տեղեկություններ տալ դրանց մասին:

– Առիթն օգտագործելով,- ասաց նա,- հանդիպեցինք տեղի հայկական համայնքի հետ: Հանդիպումը ջերմ էր եւ օգտակար: Համայնքի ղեկավարության հետ պայմանավորվեցինք հետեւյալ խնդիրների շուրջ. եթե մեր ինստիտուտի գիտական կենտրոնն անհրաժեշտ համարի, ապա Հայաստանի օլիմպիական հավաքական թիմերը կարող են Սիդնեյ մեկնել ժամկետից շուտ: Ընդ որում, մինչեւ օլիմպիական խաղերի սկսվելը նրանց բոլոր ծախսերը հոգալու է հայկական համայնքը, որը միաժամանակ թիմերի բոլոր անդամներին ապահովելու է մարզագգեստով, ինչպես նաեւ բավականաչափ գումարներ է փոխանցելու Հայաստանի ԱՕԿ-ին: Նաեւ պայմանավորվածություն ձեռք բերվեց, որ հայկական համայնքից 2-3 մարզիկներ գործուղվեն՝ մեր ինստիտուտում սովորելու համար: Հետաքրքրական հանդիպում ունեցանք Ավստրալիայի ֆիզիկական կուլտուրայի ինստիտուտի ռեկտորի հետ եւ զրույց ծավալեցինք մեր երկու բուհերի աշխատանքների շուրջ: Հանդիպումներ ունեցանք նաեւ Ավստրալիայի ԱՕԿ-ի եւ ծանրամարտի ֆեդերացիայի նախագահների հետ եւ շատ օգտակար զրույց ունեցանք: Ֆեդերացիայի նախագահը խոստացավ Հայաստանի ծանրամարտի ֆեդերացիային նվիրել 50 հազար ավստրալական դոլարի մարզագույք: Երկու նախագահները պատրաստակամություն հայտնեցին, որ Հայաստանի ծանրամարտի ազգային օլիմպիական հավաքականը կարող է ցանկացած ժամանակ մարզվել Մելբուռնում: Այս խոսումների մեջ բերեւս վճռական նշանակություն ուներ մեր տաղանդավոր ծանրամարտիկ Յուրի Սարգսյանի՝ Մելբուռնում գտնվելու եւ Ավստրալիայի ծանրամարտի հավաքական թիմի կազմում որպես գործող մարզիկ հանդես գալու հանգամանքը: Հաճելի էր նրա հետ ունեցած մեր հանդիպումը: Ի դեպ, ծանրամարտով են զբաղվում նաեւ նրա որդին ու դուստրը: Մեր այնտեղ եղած ժամանակ երկուսն էլ դարձան ծանրամարտի Մելբուռնի քաղաքային առաջնության չեմպիոն: Ընդ որում, աղջկա պարգեւատրման պատիվը վերապահվեց ինձ, տղայինը՝ Բենուր Փաշայանին:

Մենք Ավստրալիայից վերադարձանք շատ լավ տպավորություններով...

ԱՐՏԱՎԱԶԴ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՖՈՒՏԲՈԼ

Շոտլանդիա-Բոսնիա՝ 1-0

Եվրոպայի առաջնության ընտրական 9-րդ խմբում կայացավ օգոստոս ամսից հետաձգված խաղ Շոտլանդիայի եւ Բոսնիայի հավաքականների միջեւ:

Գլազգոյում անցկացված հանդիպումն ավարտվեց դաշտի տերերի հաղթանակով 1-0: Միակ գոլը առաջին խաղակեսում 11 մ տուգանային հարվածով խփեց Ջոն Կոլինզը: Այսպիսով, Շոտլանդիայի հավաքականն իր համար ապահովեց երկրորդ տեղը, ինչն իրավունք է տալիս շարունակել պայքարը 2000 թ. կայանալիք եզրափակիչ փուլին մասնակցելու համար:

	Խ	Հ	Ո	Պ	Գ	Մ
1. Չեխիա	9	9	0	0	24-5	27
2. Շոտլանդիա	9	4	3	2	10-10	15
3. Էստոնիա	9	3	2	4	14-13	11
4. Լիտվա	9	3	2	4	8-15	11
5. Բոսնիա	9	2	2	5	10-16	8
6. Ֆարեր. կղզ.	9	0	3	6	4-15	3

Intermotor Armenia JV CJSC
General distributor for DaimlerCrysler in Armenia

ԱՆՎՃԱՐ
ԴԻԱԳՆՈՍՏԻԿ ՍՏՈՒԳՈՒՄ
ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՄԱՍՆԱԳԵՏԻ ԿՈՂՄԻՑ

Մերսեդես-Բենց մակնիշի բոլոր տեսակի (մարդատար եւ բեռնատար, միկրոավտոբուս եւ ավտոբուս) ավտոմեքենաների տերերին տեղեկացնում ենք, որ ծանրաբեռնված գրաֆիկի պատճառով անվճար համակարգչային դիագնոստիկ ստուգումը Գերմանիայից ժամանած մասնագետի կողմից կվերսկսվի

03.11.99 մինչեւ 15.11.99:

Տվյալ օրերին պայմանավորվածություն ձեռք բերելու համար խնդրում ենք զանգահարել ներքոհիշյալ հեռախոսահամարով, ամեն օր, ժամը 09:00 մինչեւ 18:00, բացի կիրակի օրերից եւ շաբաթ օրը 09:00 մինչեւ 13:00:

Ինտերմոտոր Արմենիա ՓԲԸ
ԴայմլերՔրայսլերի գլխավոր ներկայացուցիչը Հայաստանում

Հանրապետության 5 բ
Հեռ. 58-12-75, ֆաքս. 56-51-79:

FREE
DIAGNOSTIC INSPECTION
BY OUR GERMAN SPECIALIST

Dear Mercedes-Benz car owners (passenger and off-road cars, commercial vehicles, trucks, minibuses and buses).
We kindly inform you that due to our fully booked schedule for October, we will restart the free computerized diagnostic inspection by our specialist from Germany

from 03.11.99 until 15.11.99.

Please call our office at below mentioned number every day except Sunday from 09:00 until 18:00 and on Saturday from 09:00 until 13:00 to arrange an appointment for your car's free inspection.

Intermotor Armenia JV CJSC
General Distributor for DaimlerChrysler in Armenia

Hanrapetutyan St. 5b
Tel.: 58-12-75, fax: 56-51-79

Mercedes-Benz
Ավտոմեքենաների ապագան

Նախորդ համարում տպագրված խաչբառի պատասխանները

Ուղղահայաց

1. Նարգախոս: 2. Բեռա: 3. Գարգո: 4. Վարազ: 5. «Ֆրամ»: 6. Կապխարտո: 9. Փրկիչ: 13. Թելլերյան: 14. Սինդեռմոս: 18. Ոսմիա: 19. Արսեն: 24. Հիրոսիմա: 26. Աֆրոդիտե: 28. Ոպաք: 31. Վահան: 32. Սաղաթ: 34. Իման: 36. Սարո:

Հորիզոնական

7. Թաղեյան: 8. Նազարյան: 10. Ագրա: 11. Ազարյան: 12. Մոավ: 15. Օխոտեր: 16. Տիգրան: 17. Բուչակ: 20. Սեուլ: 21. Պարո: 22. Երամ: 23. Ռոսե: 24. Հակր: 25. «Սոմա»: 27. Կառնե: 29. Եռամակ: 30. Ռոգարս: 33. Ռակի: 35. Կարախան: 36. Սոդիա: 37. Ամբարտակ: 38. Պավարոտի:

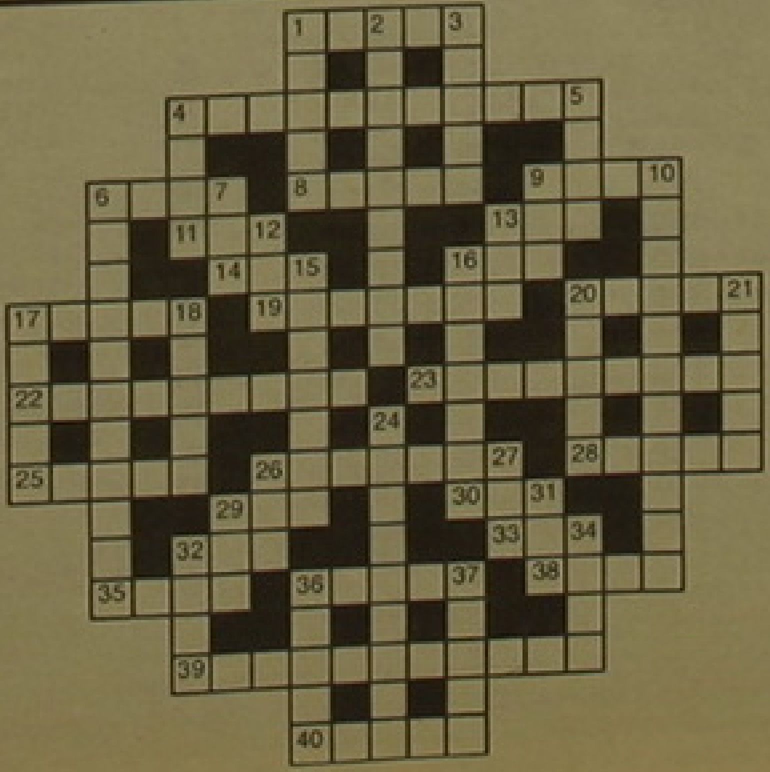

ԽԱՉԲԱՌ

Ուղղահայաց

1. Ձինամբերք: 2. Նախապատմական բախտ: 3. Կրծող կենդանի: 4. Իրանական լեզվախմբին պատկանող ժողովուրդ: 5. Փոստային տիտղոս: 6. Պատմական Հայաստանի մայրաքաղաքներից: 7. Փայտե խողովակ ռազմաճակատում կամ գնդակի գլխով մուրճ (նախատեսված է բուք բաժի տալու համար): 9. Վարդազգի ծառի կորիզապտուղ: 10. 20-րդ դարի վաղեցի հայ նկարիչ: 12. Պայմանական նշանների համակարգ: 13. Թրվաշ պտուղ: 15. Ռուս շախմատիստ, ռուսական շախմատային դպրոցի հիմնադիրը: 16. Պորտուգալացի ծովագնաց (1480-1521), որը կատարել է առաջին շուրջերկրյա նավարկությունը՝ վերջնականապես ապացուցելով Երկրի գնդաձեւությունը: 17. Կանայնդեն: 18. Քաղաք Իտալիայում, օպերային արվեստի խոշոր կենտրոն: 20. Ճանճազգ, հազեցած ածխաջրածին: 21. Քաղցրահամ ջրերի ոռոշ, որը սնվում է կենդանիների արյամբ: 24. Ամերիկացի կենսաֆիզիկոս, որի հիմնական աշխատանքները վերաբերում են գենետիկական կոդի վերծանմանը, Նոբելյան դափնեկիր: 26. Լույսի ուժի հնացած միավոր: 27. Ծովային փոխադրամիջոց: 29. 19-րդ դարի ֆրանսիացի փիլիսոփա, գրող, գեղագետ, գրականագետ, պատմաբան: 31. Տիբեթյան ցուլ: 32. 19-20-րդ դարերի ամերիկացի իդեալիստ փիլիսոփա եւ հոգեբան, պրագմատիզմի հիմնադիրներից մեկը: 34. Կշռի միավոր: 36. Բաղերի ընտանիքի խոշոր թռչուն: 37. Հին շրջանի լարի կտոր:

Հորիզոնական

1. Կարճահասակ ցեղ (պիգմեյ), ապրում են Աֆրիկայում, Ասիայում, Օվկիանիայում, չափահաս տղամարդու միջին հասակը 145-150 սմ: 4. Արվեստի բնագավառի ներկայացուցիչ: 6. Թխվածքի տեսակ: 8. Լեռան գագաթ, որեւէ բանի ամենաբարձր կետը: 9. Հեղուկ վառելանյութ: 11. Հյուսիս-բալթիական ցեղախմբի ներկայացուցիչ: 13. Կռակ: ... 14. Ժողովրդական զանգվածներին ուղղված դիմում: 16. Հաստատուն: 17. Կանանց: 19. Առողջարանային քաղաք Հայաստանում: 20. Նեգրի եւ եվրոպոիդ ռասայի ներկայացուցչի ամուսնությունից սերված խառնածին: 22. Արարատի բազալտը, Հեղինեի ամուսինը: 23. Միջինասիական զորապետ, որը ձեռնարկել է ավելի քան 20 խոշոր արշավանք եւ ստեղծել աշխարհակալություն, աչքի է ընկել ծայրահեղ դաժանությամբ: 25. Մարզագույք: 26. Նահանգ ԱՄՆ-ում: 28. Հին զենքի տեսակ: 29. Հանդիսավոր օր: 30. Արեւելյան մի շարք ժողովուրդների փողային նվագարանների ընդհանուր անվանումը: 32. Պտուղներից պատրաստված թանձր, միատարր եփուկ: 33. Գետ Սլովակիայում: 35. Ամերիկացի գրող: 36. Թելատու բույս: 38. Աշխարհը վերուստ կառավարող ուժերի գոյության հավատ, պաշտամունք: 39. Սոցռեալիստական ուղղություն 20-րդ դարի արվեստում: 40. Համաստեղություն երկնոլորտի հյուսիսային կիսագնդում:

Կազմեց Տ. ԲԱԲԱՅԱՆԸ

digitised by A.R.A.R.@

ԱՍՈՒԼԻՍ

Հայաստանի բնակչության մեկ երրորդը նպաստառու է

Սամուելի ազգային ակումբը «Հրատապ թեմա» ծրագրի շրջանակներում երեկ հանդիպում էր կազմակերպել ՀՀ սոցապ նախարար Ռազմիկ Մարտիրոսյանի հետ:

Ըստ նախարարի, նախարարությունն այսօր զբաղվում է մուրացիկ և թափառաշրջիկ երեխաներով, սկսել են ուսումնասիրել աշխատուժի փողոցային շուկան «ֆալյաբազարը»: Առաջիկայում մտադիր են ուսումնասիրել թաքնված զբաղվածության խնդիրները: Արդեն պատրաստ է աշխատանքային օրենսգրքի նախագիծը, մի շատ կարևոր փաստաթուղթ, որը կարող է կարգավորել հարաբերությունները գործատուների և գործավարների միջև:

ՀՀ սոցապնախարարության համակարգում գործող տուն-ինտերնատները թեև բարեկեցիկ վիճակում են, բայց խնդիր կա բացելու նոր ծերանոց:

Ինչ վերաբերում է ընտանեկան նպաստի համակարգին, ապա Ռազմիկ Մարտիրոսյանի բնորոշմամբ, գաղափարը արժեքավոր է: Ամենամեծ դժվարությունը կարիքավորության աստիճանը որոշելն է: 1999 թ. պետբյուջեով ընտանեկան նպաստների համար հատկացվել է 21 մլրդ դրամ, ամսական 1 մլրդ 762 մլն դրամ: Տարօրինակ է, որ ՀՀ բնակչության մեկ երրորդն այսօր նպաստառու է դարձել: Այս փաստն ինքնին ազդում է բնակչության համապատասխան աշխատանք փնտրելու ցանկության վրա: Պատահական չէ, որ մինչև 1999 թ. հունիսը գործազուրկների մեծ աճ է նկատվել. ունենք 170 հազար գրանցված գործազուրկ: Ըստ անկախ փորձագետների հետազոտությունների, ունենք 500 հազար գործազուրկ կամ մասամբ զբաղվածներ: Իսկ որպեսզի ընտանեկան նպաստի համակարգն իրեն արդարացնի, լուրջ ուսումնասիրությունների կարիք ունի: Բազմաթիվ ընտանիքներ, որոնք կարող էին ընտանեկան նպաստ չստանալ, մտել են ցուցակների մեջ: Վերջին ամիսների նպաստների ուշացումներն էլ կապված են ոչ թե ֆինանսավորման, այլ համակարգի գործընթացների հետ: Վիճակը փոքր-ինչ շտկվել է. այսօր արդեն Շիրակի և Լոռու մարզերում ստանում են օգոստոս-սեպտեմբեր ամիսներին չվճարված նպաստները:

ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԱԳՈՐՅԱՆ

«Ջերմուկի» գործի քննությունը հետաձգվեց

ԵՐԵՎԱՆ, 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ, ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ: Տնտեսական գործերով ՀՀ վերաքննիչ դատարանը հոկտեմբերի 6-ին «Ջերմուկ» ՓԲԸ-ի բաժնետերերի միջև վեճի կապակցությամբ ընդառաջելով կողմերից մեկի՝ Կայծակ Չեքլյանի ներկայացուցիչ Արմեն Տեր-Տաճատյանի միջնորդությանը, գործի քննությունը հետաձգեց վաղվան: Պրն Չեքլյանի նոր ներկայացուցիչներ Վ. և Յու. Հայրապետյաններին մեկ օր ժամանակ տրվեց ծանոթանալու գործին: Արմեն Տեր-Տաճատյանը միջնորդություն էր ներկայացրել գործի քննությունը 10 օրով հետաձգելու, ինչպես նաև «Ջերմուկ» ՓԲԸ-ի տնօրենին և 3 փոխտնօրեններին ժամանակավորապես փոխարինող գլխավոր հաշվապահին այդ պարտականություններից ազատելու և առաջին փոխտնօրենին ժամանակավորապես տնօրեն նշանակելու խնդրանքով: Երկրորդ միջնորդությունը, որը հիմնավորվում էր այն փաստով, որ գլխավոր հաշվապահի մեղքով ՀՀ պետեկամուտների նախարարությունը 9 մլն դրամով տուգանել էր ՓԲԸ-ի երևանյան ստորաբաժանումը, մերժվեց դատարանի կողմից:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

N3 կլինիկական ծննդատան բազայի վրա, սույն թվականի հոկտեմբերի 11–23-ը, մարդասիրական օգնության շրջանակներում, կանցկացվի գինեկոլոգիայի և կանացի չբերության խնդիրների գծով Կալիֆոռնիայի կենտրոնի պրոֆեսոր Բ. Կոչյանի բուժախորհրդատվական ընդունելությունը:

Ծրագրում. լապարասկոպիայի նորագույն մեթոդների կիրառմամբ հետեւյալ հիվանդությունների ախտորոշում և բուժում. չբերություն (փողերի անանցանելիություն), ձվարանների կիստա, արգանդի միոմա, դաշտանի ցիկլի խախտում և այլն, ինչպես նաև ժամանակակից մեթոդներով կկատարվեն կանացի սեռական օրգանների պլաստիկ վիրահատություններ:

Հասցեն. Մանանդյան 9, հեռ. 42-05-50, 42-05-71 (շուրջօրյա)

ARMENTEL

Ի գիտություն թիվ 39 ԱՀԿ-ի բաժանորդների

1999 թ. հոկտեմբերի 5-ից սկսվել է 39 ԱՀԿ-ի բաժանորդների վերամիացումը նոր թվային կայանին, ուստի այն բաժանորդները, որոնց հեռախոսները դեռևս չեն վերամիացվել, միջքաղաքային կապ հաստատելիս, մինչև սեփական հեռախոսահամարը հավաքելն անհրաժեշտ է հավաքել «2» թիվը, օրինակ՝

■ նախկին համարահավաքման դեպքում 00 7 095 AAAAAAA 39 XXXX

■ հոկտեմբերի 5-ից անհրաժեշտ է հավաքել 00 7 095 AAAAAAA 2 39 XXXX

որտեղ A-ն կանչվող՝ տվյալ դեպքում Մոսկվայի բաժանորդի համարն է, իսկ X-ը՝ տվյալ բաժանորդի հեռախոսահամարի վերջին չորս թվերն են:

Նոր թվային հեռախոսակայանին վերամիացված բաժանորդները հնարավորություն կունենան զանգելու նաև հեռավոր արտասահման, սակայն վերամիացումից հետո նրանց հեռախոսահամարների ելքերը դեպի ներհանրապետական, բջջային, միջքաղաքային ուղղություններ կլինեն արգելափակված վիճակում, որը բացելու համար բաժանորդները կարող են զանգահարել 39-92-12 հեռախոսահամարով:

Վերամիացված և արգելաբացված հեռախոսահամարներից, միջքաղաքային կապ հաստատելիս, անհրաժեշտ է առաջնորդվել հետևյալ կարգով՝ 007 095 AAAAAAA, այսինքն առանց սեփական հեռախոսահամարը հավաքելու: Կոդը՝ 0 կամ 00 հավաքելուց հետո, առանց լրացուցիչ ազդանշան (զնգոց) ստանալու, բաժանորդները կարող են հավաքել մնացած թվերը:

ԱՐՄԵՆՏԵԼ ՀՁ ՀԱՍԱՐԱԿԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊԵՐԻ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի
հատուկ դասընթացների բաժին
Դասախոսությունների շարք ծրագիր
ՀՀ գլխավոր դատախազ,
ՀՀ արդարադատության պետական խորհրդական
ԱՂՎԱՆ ՀՈՎՍԵՓՅԱՆԸ
ներկայացնում է
«Դատախազությունն իրավական պետության համակարգում»
Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 7-ին, ժամը 18:00-ին,
Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի փոքր դահլիճում
Հանդիպումը կընթանա հայերենով՝
անգլերեն համընթաց թարգմանությամբ
Մուտքն ազատ է
Լրացուցիչ տեղեկությունների համար զանգահարել 27-16-58

Ի ԼՈՒՐ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐԻ

Սամուելի ազգային ակումբը «Հրատապ թեմա» ծրագրի շրջանակներում լրագրողներին հրավիրում է հանդիպման հայ-ամերիկյան մամոգրաֆիայի համալսարանի կենտրոնի հիմնադիր, բարերար, հայ-ամերիկյան մշակույթի միության նախագահ, կանանց առողջության պահպանման կենտրոնի համանախագահ Ռիթա Պալյանի հետ:

Հանդիպումը կկայանա այսօր, հոկտեմբերի 7-ին, ժամը 11:00-ին, «Հոլսբեն» սրճարանում (Բուզանդի 1/3):

«ԿՈՆՎԵՐՍ-ԲԱՆԿԸ» ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ Է ՆՈՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆ.

Money Gram
Money in minutes worldwide

MONEY GRAM-Ը ԿԱՆԽԻԿ ՓՈՂԻ ՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀՈՎ ԱՌԱՔՄԱՆ ՈՒ ՍՏԱՑՄԱՆ ԱՐԱԳ ԵՎ ՀՈՒՍԱԼԻ ՄԻՋՈՑ Է՝ ԸՆԴԱՄԵՆԸ ՀԱՇՎԱԾ ՐՈՊԵՆԵՐՈՒՄ

Արագությունը. Money Gram-ի ծառայությունների մատուցման ավելի քան 35000 գրասենյակ կա աշխարհի ավելի քան 135 երկրներում:

Մատչելիությունը. Ողջ աշխարհի փոքր քաղաքներում և խոշոր գործարար կենտրոններում, ամենատարբեր տուրիստական կետերում կարելի է գտնել Money Gram-ի գործակալին՝ Ձեզ ծառայելու միշտ պատրաստ:

Հուսալիությունը. Պատվիրատուներին սպասարկող կենտրոն մեկ զանգով կամ համակարգչային ցանցով կատարած հարցմամբ գործակալը Ձեզ համար տեղեկություն կստանա այն մասին, թե ստույգ երբ են հասցեատիրոջը հանձնվել Ձեր ուղարկած միջոցները:

Հարմարությունը. Money Gram ծառայությունների ցանցի միջոցով դրամական փոխադրումներ կատարողներից կամ ստացողներից չի պահանջվում, որ բանկային հաշիվ ունենան, չկա ոչ մի բարդ արարողակարգ:

Օգուտը. Փոխանցման համար վճարում է միայն ուղարկողը, ստացողը ոչինչ չի վճարում: Ընդ որում, Money Gram-ի ծառայություններն ավելի էժան են, քան մրցակիցներինը:

MONEY GRAM. ԱՇԽԱՐՀՈՎ ՄԵԿ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՓՈԽԱԴՐՈՒՄՆԵՐԻ ԼԱՎԱԳՈՒՅՆ ՄԻՋՈՑԸ

MONEYGRAM TARIFFS — ТАРИФЫ МАНИГРАМА

$ 0-100,0	US $ 20,00
100,01-200,00	US $ 20,00
200,01-400,00	US $ 20,00
400,01-600,00	US $ 30,00
600,01-800,00	US $ 40,00
800,01-1000,00	US $ 50,00
1000,01-1200,00	US $ 60,00
1200,01-1500,00	US $ 80,00
1500,01-1800,00	US $ 80,00
1800,01-2500,00	US $ 120,00
2500,01-5000,00	US $ 150,00
5000,01-7500,00	US $ 250,00
7500,01-10000,00	US $ 300,00

ՀԵՌՈՒՍՏԱԾՐԱԳՐԵՐ

7 հոկտեմբեր

Հ1

17.00 Հայլուր
17.20 «Լեգո» հեռուստածրագիր
17.45 Մուլտֆիլմ «Գիշերը թատրոնում»
18.00 Հեռուստասերիալ «Մոխրոտը»
19.00 Խոշոր պլանով
19.30 Հեռուստասերիալ «Կրկեր»
20.00 Բժիշկ և հիվանդություն
20.25 Թեժ կետ
20.35 Տունտունիկ
21.00 Հայլուր
21.50 Գ/Ֆ «Դու կաս»
23.30 Հիթ շքերթ
00.00 Հայլուր
00.20 Կեսգիշերային ճեպընթաց
01.20 Ռուբիկոն+
Արբանյակային հեռարձակմամբ
02.00 Հեռուստասերիալ «Իմ երկրորդ մայրը»

Մշակույթ
19.00 Մ/Ֆ «Դե, սպասիր» (4-րդ մաս)
19.15 Արաբական քաղաքակրթություն. «Զբոսանք հին քաղաքով»
20.15 «Մի նկարի պատմություն». Վարդան Մախոխյան
20.30 Լուրեր
21.05 Ադոլֆ Ադանի «Ժիզել» բալետը (1-ին գործողություն)
22.05 Միրեյլ Մաթյե
22.10 ART աշխարհ
22.40 Գ/Ֆ «Ողջ անծայրածիր աշխարհը» (23.45 Լուրեր)

9.00 Տոմար
ավարտին Կամ... կամ
19.00 Հրապարակ
19.10 «Չոջիկը» ներկայացնում է. բնաշխարհ
19.30, 21.30, 23.30, 2.30 Մուրհանդակ
19.50 Մամուլի խոսնակ
20.05 Երաժշտական վերհուշ
20.30 Աստարեզ
21.10 Չոջիկ
21.50 Գ/Ֆ «Հարսանիք»
24.00 Անդորր
0.05 Երաժշտական դադար
0.15 «Կինո 2»-ը ներկայացնում է. Գ/Ֆ «Օդոտե շնիկը»
2.10 ART VIDEO

7.00 Բարի առավոտ
10.00 Նորություններ
10.15 Մ. Եվդոկիմովին հյուր «Բաղնիք առնուշ»
16.00 Նորություններ
16.20 Սեզամ փողոց
16.50 Վիկտորինա երեխաների համար «7 հարց, 1 պատասխան»
17.05 ...Մինչև 16 և բարձր
17.30 Գ/Ֆ «Հանդիպման վայրը փոխել չի կարելի» (4-րդ սերիա)
19.00 Նորություններ
19.25 «Կալամբուր»
20.00 Գործընթաց
20.45 Սերիալ «Հանուն սիրո»
21.45 Բարի գիշեր, երեխաներ
22.00 Ժամանակ
23.00 Գ/Ֆ «Ամերիկացի դուստրը» (դերերում Վ. Մաշկով, Մ. Շուկշինա, 1995 թ.)
00.45 Քաղաքակրթություն
01.20 Նորություններ
01.40 Գ/Ֆ «Բու»

РТР

7.30-10.20 Բարի լույս, Ռուսաստան
8.00, 9.00, 10.00 Լուրեր
9.15 Հերթապահ բաժանմունք
10.20 «Լե մոնդ»
10.30 Հեռուստախաղեր «Արենա սպորտ»
11.00 Սերիալ «Գունավոր կյանք»
11.55 Սերիալ «Մեր գաղտնիքի ամառը»
12.50 Հումորեսկա և առողջություն
13.00 Ռումաս Օտտը Կոնստանտին Բորովոյի հետ
13.50 Հումորեսկա և առողջություն
14.00, 18.00, 20.00, 22.00, 02.00 Լուրեր
14.20 Երկու դաշնամուր
15.10 Սերիալ «Անտոնելլա»
16.05 Սերիալ «Վայրի հրեշտակը»
17.00 Խաղում բազմոցի վրա
17.30 Մուլտծրագիր
18.20 Աշտարակ
18.55 Սերիալ «Կոմիսար Ռեքսը»
20.30 Ռուսական սերիա «Վեններայի հայելու մեջ»
21.25 «Սպիտակ թութակ» ակումբ
22.45 Կինոյի ժամ. Շերը «Հավատարմություն» ֆիլմում (ԱՄՆ)
00.30 Թատրոն+TV
01.30 Հրապարակախոսական թոք-շոու «Ժողովուրդն ուզում է իմանալ»
00.45 Հերթապահ բաժանմունք
02.20 Թեժ տասնյակ
03.15 Խաղում բազմոցի վրա

Լուծարվում է
Ենգավիթի «Վահագն» ՍՊԸ-ն:
Գրանցման վկայական թիվ 01Ա-022487:

ՍՓՅՈՒՌ ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՎ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ
հեռախոսով (590000), տեղեկագրով (1800 դրամ), սկավառակով (3600 դրամ), INTERNET ցանցով (www.arminco.com/spyur; spyur.acc.am; armscape.com/spyur)

[illegible] Երևան-23, Արշակունյաց 2 Գրանցման թիվ 65. Պատվեր 69149. Պատվեր 1130 Տպաքանակ 4000 Ստորագրված է տպագրության 6. 10. 1999 Գինը 100 դրամ

digitised by A.R.A.R.@